

АЗЫРАП КААН АВАЙЫМНЫ...

Эрткен неделяда республиканың турлуг амыдыралынга онзагай уушкун «Посвящая маме. Авам-тураскааттым. To my mother» деп рей-фестиваль болган. Үш хүн үлчүлзэн бо чараш байырлалды аның Баштыңының саналы-биле парның Наадымы деп база адаа-даа анаа звес. Чүге дизе Наадым телиг, 1000 ажыг кижикиржикчилууг байырлалды бедик деңгелге ирген. Иелерге тураскааткан, ханылыг мындыг фестиваль-мөөрей а-даа чок, бир-ле дугаар Тывага эн дээр-ле улуг чоргаарал-дыр. Тыва Республиканың Баштыңының ааралының адаа-биле эртип турар ей март айда чарлаттыганы. Үш ай узунда үргүлчзэн мөөрей эге чадазын ай сумуларга эгелзэн. Ооң соонда ун чергелиг чадага школачылар, тура ажилдакчылары, күзелдиг иделкейлиг киришкен. Ол ышкаш ейниң түңнел чадазында Бурят, Кыр-еспубликалардан, Моол күрүнеден

ыраажылар киришкени онзагай. Бир дугаар хүнде, июнь 6-да, найысылал Кызыл хоорайдан 200 ажыг кижиден тургустунган коллона Тес-Хем кожуунче үнүптүвүс. Бүгү республикадан шилиттинген киржикчилер Кызыл — Эрзин трассазының каалама оруу-биле саадавайн-даа, Тес-Хемниң бир төөгүлүг Калдак-Хамар артын эрткеш, Улуг Оваа артка келдвис. Арт кырында хөлбөң-ногаан шыкка узун оруктан келген аалчыларын Тес-Хемниң удуртулгазы, культура ажилдакчылары ак кадактарлыг, аяк-шайлыг уткуп хүлээп алды. Кожуун төвүнден ырак звесте тайга-эзим иштинде уругларның «Сайлык» дыштанылга лагеринге кожуунуң өөредилге адырының ажилдакчылары аалчыларын корпустаарга, өглерге чыттыргаш, ашкар-чөмөгөргөн соонда, Самагалдайга болур мөөрейниң байырлыг ажыдышкынынче айттаныптывыс. Тес-Хемниң найысылалы Самагалдай суур езулуг-ла байырлыг шинчи кирген: төп кудумчулары арыг-силиг, клуб мурнунда шөлду асфальтылаан, бажыңнарын агар-

тыр чугайлап алган, самагалдайжылар байырлалга шыырак белеткенген деп чүве оон-на көскү. Суурже кирер орук дургаар өң-баазын шарлар, ак-көк кадактар туткан тес-хемчилерни көргөш, кижиниң хей-аьды, өөрүшкүзү ала-чайгаар оттуп келир. Аалчыларны болгаш мөөрейниң киржикчилерин Амбын-Ноян шөлүнде кожуунуң үлгөргөргө иелери, хоочуннары, чурттакчы чону уткуп турлар.

Телевилелдин автору, журналист, композитор, иезиниң чоргаар оглу Орлан Дайынчыевич Дамба-Хуурак байырлалды ажыдып сөс алгаш, бо чүгле байырлал звес, а иелерге мөгейиг-дир деп чүүлду онзалап демлеглзэн: «Аваларны шыдаар шаавыс-биле алган-йөрээп, хүндүлзэлиңер! Эргим хүндүлүг, авалар, бо ыдыктыг байырлал силерниң байырлалыңар-дыр! Силерге мөгейип тур бис!» — деп чугаалааш: «Өөрүшкүңү, ынакшылды база Буйанны — Авамга тураскааттым!» — деп, байырлалдың кыйгызын бүгү чон-биле деңге чарлаан.

Амбын-Ноян шөлүнде онзагай кылдыр сиилбил кылган тураскаалды ТР-ниң Чазак Баштыңы Шолбан Кара-оолдун авазы Анай Балчыровна ажыткаш, байырлалга келген өөрүшкүзүн илереткеш: «Тыва кижиниң үш ыдыы — төрзэн чери, төрзэн иези, төрзэн дылы. Ол үш ыдыывысты черле утуп болбас деп чүүлду ажы-төлүңерге сурган чоруңар!» — деп чагыг-сөзүн илереткеш, авалар дугайында шүлүктү номчуду.

Чазак Баштыңы Шолбан Кара-оол боду кзеп шыдаваан-даа болза, Санкт-Петербургтан изиг байырны видео дамчыштыр чедиргени солун болган. Авалар Наадымын ажыткан деп чарлааш, киржикчилерге чедишкенин күзеп, байыр чедирген чылыг-чымчак сөстөрүн илереткени аалчыларның база киржикчилерниң хей-аьдын оттурган.

Авалар тураскаалының бир деттикчи-зи Орлан-Маадыр Башкы бо чараш байырлал ам-даа эки сайыразын дзэш Ак Дарийги судурун номчуп, чыылганнарга айызап берди.

(Уланчызы 3-кү арында).

Хүннүң медээлери

ЧАСКЫ ХОВУ АЖЫЛДАРЫ ДООЗУЛГАН

Республика девискээринде часкы хову ажилдары доозулган. Мал чөмин тарыыр хемчеглерни дараазында кожууннарның көдээ ажил-агыйлыглары чогуур хуусада дооскан: Кызыл кожуун (1280 га), Чаа-Хөл (1077 га), Эрзин (55 га) черге арбай, сула болгаш чинге-тарааны олурткан.

25 ШООДАЙ БОКТУ АШТААН

Кызыл кожуунуң чагырга чериниң ажилдакчылары (пгт) Каа-Хем суурга чурттакчы чоннуң «Ногаан арга-арыг» деп ынак дыштаныр чериниң девискээрин боктан аштап-арыглаар хемчегни эрттирген. Бир хүн дүргүзүндө 7 кижикиржикчилер, 25 шоодай ишти азы 1250 кг. бокту чыгган.

ЧАА ТЕХНИКАНЫҢ ШЕНЕЛДЕЗИ

Кызылда 55-ки даг-аьдыгы бригадазынга бо хүннерде «Тайфун-К — 53949» деп кадыр-берге оруктарга чоруурунга таарыштыр кылдыганын өтпес куяк-биле шыптыганын автомашинаны дамчыдып берген. Амгы үеде Тываның байдалдарына ук техниканың шенелдезин чорудуп эгелзэн.

«ВЕРХОВЬЕ-2019» ЧАЛАП ТУР!

Июнь 28-30 хүннеринде орус культураның IV-кү регионнар аразында фестивалы «Верховье-2019» Каа-Хемниң Сизимге болуп эртер. Аңаа улустуң аас-чогаалының езулалдары, ыр-шоор болгаш мастер-класстар, мөөрейлер база фестивальчыларның четтикпейн манаары ынак чеми — балык мүнү (уха) кылырынга мөөрей болур. Бо чылгы фестивалдың программасында немешкен чаа чүүл — «Блинный двор» деп чем кылырынга чемпионат база кирип турар.

РОССИЯ ХҮНҮНДЕ ҮШ ФЕСТИВАЛЬ

Июнь 12-де Тываның Национал дыштанылга парыгынга 15 шактан эгелеп саван хейиниң (фестиваль мыльных пузырей), өңнер (фестиваль красок) болгаш хуулгаазын шарлар (фестиваль волшебных шаров) фестивальдар дыштаныкчыларга солун программанын бараалгадыр.

НАЧЫН МОНГУШ ЕВРОПА ЧЕМПИОНУ

Июнь 3-9 хүннеринде Испанияның Понтеведра хоорайга элзэдилер аразында хостуг хүрешке Европаның бирги чери дзэш маргылдаа болган. 57 кил деңзиге тыва мөгө Начын Монгуш шупту удурла-ныкчыларын октааш, алдын медальды чаалап алган. Хевис кырынга түңнел ужуражылгага Начын Монгуш Турциядан келген мөгө Ахмед Думаны 9-7 сан-биле тиилеп алган.

«ШЫН» — ТӨӨГҮЛҮТ СОЛУН

«Шын» солунуң 2019 чылдың чагыдылганы Тываның бүгү почта салбырларында бо хүннерде чоруп турар. Ынчангаш «Шын» үезинде чагыдып алырынче республиканың ырак-чоок булуңнарында чурттап турар хүндүлүг чонувусту, бижикчилеристи, номчукчуларывысты кыйгырдывыс! Эргим зш-өөр! Ынак солунуңарны бажыңдан-даа үнмейн, чагыдып алыр чаа арга база тыптып келген. Чүс-чүс километр

Чагыдылга-2019

ыракта чурттап турар чоок кижилеринерге, эштеринерге белек кылдыр, podpiska.pochta.ru сайтыны таварыштыр солунну чагыдып берип болур силер.

Юридиктиг организацияларга ийиги чартык чылдың чагыдылганы июнь 10-га чедир уламчылаар, хууда чагыдыкчыларга — июнь 20-ге чедир уламчылаарын дыңнадып тур бис. «ШЫН» СОЛУННУ ЧАГЫДЫП АЛЫРЫНЧЕ ДАЛАЖЫҢАР!

	ИНДЕКСТЕР	1 айда	3 айда	6 айда
Хууда чагыдыкчылар	П6855	167,39	502,17	1004,34
Бүдүрүлгелер болгаш организациялар	П6860	175,44	526,32	1052,64
Редакциядан чагыдарга	—	96	288	576

Солун дамчыштыр чарлалдар, байыр чедиришкенин төлевирлиг кылып болур. Электроннуг почта: reklamashyn@mail.ru. Тел. 8-923-552-20-70. Солунну чиик өртөккө чагыдып алыр арганы эрттирбе! Чагыдылгаже далаш!

Чазак Даргазы социал четкилерде

ОН ХОНГАШ ДИДИМ-ООЛ ЧАНЫП КЭЭР

Тываның Чазак Баштыңы Шолбан Кара-оол Санкт-Петербург хоорайга Бүгү-делегейниң экономиктиг шуулганга киржи чорааш, чеже-даа үе-шак эвээш болза, июнь 7-де С.М. Киров аттыг шеригниң эмчи академиясында барык бир ай эмнедип турар чаңгыс чер-чурттуувус Дидим-оолга албан-биле чедип, ужурашкаш, ооң байдалын сонуурган көргөн.

Шериг өөредилге үезинде чазылбаан снаряд кырынче кылаштай бергеш, айыыл-хаптан мүн-не өршээлдиг үнген Дидим-оолга элээн нарын кезишкенин шыырак дээн кезер эмчилер, офтальмологтар, отоларингологтар кылган түңнелинде, эмчилерниң чугаалап турары-биле алырга, Дидим-оолдун кадыы экижи эгелээн. Аныяк мага-бот дүрген сегиичел-дир дээрзин эмчилер демдеглээн. Шолбан Кара-оол эмчилерге четтиргенин ил-

реткеш, Дидим-оолдун кадыы экижи турар дээрзин бадыткаан фото-чуруктарны Чазак Баштыңы дораан социал четкилерге салган. Оолдун эш-өөрү, дөргүл-төрелдеринге эки медээ болур кылдыр Чазак Баштыңы соцчеткилерде мынчаар бижээн:

«Ол хире Санкт-Петербург хоорайга чедип келгеш, эмнээшкн эртсин дээш шериг госпитальче чорудупканыыс Дидим-оолга ужурашпайн канчап чоруур боор киж. Чаңгыс чер-чурттуугларымга илеткээйн, бо оол бодун езулуг эр киж кылдыр эки туттунуп турар. Эр хей, эмнээшкнни эки эртип турар. Ооң эмчизинге ужураштым. Ам-даа 10 хире хонук ыяк эмненипкен соонда, үндүр бижидеринге белеткенип болур. Чанарын бис ханды-рар бис. Дидим-оолдун авазы шыдаар-дыр. Оглун кончуг эки азырап турар».

Россия хүнү-биле байыр чедиришкннер

Хүндүлүг чаңгыс чер-чурттуугларым!

Бүгү чурттуң кол күрүнө байырлалы – Россияның Хүнү-биле силерге байыр чедирип тур мен. Бо байырлал 1990 чылдарның реформазының соонда чаарттынып, катап тургустунган амгы Россияның демдээ деп санаттынар.

Херек кырында ооң иштинде Россия күрүнениң болгаш аңгы-аңгы омак-сөөк чоннарының чүс-чүс чылдарлыг төөгүзү бар. Үелерниң болгаш амыдыралдың белен эвес оруктарына чурттап эрткен бүгү төөгүзүстү бодунче ол сиңирип алган, аңгы-аңгы чоннар-даа болзувусса, шуптувусту езулуг өг-бүлө кылдыр каттыштырып быжыглаан. Чаңгыс аай демивистиң ачызында политиктиг системаның, нитилелдин болгаш экономиканың үндезиниң кол өскерлишкннерин шыдажып чурттап эрткен бис. Шиитпирлиг берге үелерде быжыг демниг чорук-биле күрүнениң суверенитетин кадагалап, ооң бүдүн болурун быжыглап, ниити бажыңывыс – Төрзэн чуртувусту хумагалыг камнап алган бис.

Бөгүңү Россия – бүгү делегейге хүндүткел улуг күрүнө. Бистиң шеривистиң күчү-күжү аңгыда, ол күштүң үндезини – экономика сайзырап турар. Янзы-бүрү санкциялар турб экономика сайзырап турар. Даштыкыдан ыдышкыннар турган-даа болза, бистиң чуртуружун салбайн, улам быжыглап, делеге бир чурт өске чурттардан аңгы тергидеп көк чаңылды узуткап, делегейге чаа чурумну тузарын саналдаан.

Бо бүгү чүүлдер дээрге Россияның бо хандырып шыдаарының, күчүлүүнүң тергизки бадыткалы-дыр. Хүндүлүг чаңгыс чер-чурттуугларым, чуртувусту, бистер силерниң-биле кынчаар тургускан бис. Силер бүгүдөгө канча шылды, аас-кежикти, ачы-буянның чаагай чору Төрзэн чуртувуска эки болзун дээш кылып чор ажил-ижиңер, эгелеп чоруур ажил-херээ чедишкнниң болурун сеткилимден күзедим.

Тыва Республика
Баштыңы Ш. КАРА-О

Хүндүлүг чаңгыс чер-чурттуугларым!

Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизиниң) мурнундан Россияның бүгү чоннарын хаара тудуп турар Россия хүнү-биле Силер бүгүдөгө изиг байыр чедирерин чөпшээрер көрүңер!

Россия хүнү — улуг төөгүлүг, байлак культура-лыг болгаш хей нациялыг улуг күрүнениң чурттакчы чонунуң байырлалы боорда, бодунуң төрзэн чурту дээш чоргаарланыр, ооң сайзыралы дээш ак сеткилдиг ажилдап чоруур болгаш бодунуң өг-бүлезинге, төрелдеринге, чурттап чоруур черинге ынак, ооң келир үези дээш харысалгалыг кижилерниң байырлалы-дыр.

Чаңгыс ниити улуг күрүнө дээш, Россияның санныг республикалары-биле кады чаңгыс дем бөгүн бо байырлалды бедик көдүрлүүшкү-демдеглээр бис.

Ынчангаш киж бүрүзүңге канча дег кадыкшды, төрзэн чуртунуң төлөптиг төлээзи бол күрүнөвистиң сайзыралына ак сеткилдиг алы-биле үлүг хуузун кирип чоруур бол өг-бүлелерге долу аас-кежикти, чайгы чы хүннерде өөрүшкү-маңайлыг дыштанып алы күзедим!

Хүндүткел-биле,
Тыва Республиканың Дээди Хуралы
(парламентизиниң) Даргазы К. ДАВ

Ийи дугаар төлү төрүттүнген (азырап алган) дээш ай санында төлевир акша (ие-чаш капиталындан 1,6 хар чедир)

Тыпсыр чурumu: ада-иелер (бичии уруг азырап алган ада-иелер) – РФ-тиң девискээринде доктаамал чурттап турар хамаатылар; 2018 чылдың январь 1-ден тура ийи дугаар төлү төрүттүнүп келген азы азырап алган; өг-бүлениң ап турар орулгазы ооң бир кежигүнүңге хамаарыштыр ажилдап турар хамаатыларның амыдырап-чурттаарының эң кудуку деңгелинде 1,5 хемчээлден ашпайн турар болза

Хемчээли: 2019 чылдың март 1-ден тура бичии чаштарга хамаарыштыр амыдыраарына эргежок чугула көргүзүглер езугаар төлевир акшаның түңү 10 655 рубль

Кайнаар чарып болурул: чурттаар оран-сава садып алырынче, ажи-төлүнүң өөредилгезинче, пенсияның чыгыр (мөөңнээр) кезээнче, кадык камгалал дузазынче

Чажындан 1-ги бөлүктүң инвалиди база инвалид уругларны ажаап турар кижилерге ай санында төлевир акшалар

Тыпсыр чурumu: чажындан 1-ги бөлүктүң инвалиди азы инвалид бичии кижиниң ажилдавайн турар күш-ажыл кылып шыдаар ада-иезиниң кайы-бирээзинге (азырап алыкчыга) азы азыракчызынга

Хемчээли: район коэффицентизи чокка – 5500 руб.

МКС (Кыдыкы Соңгу чүк районнары болгаш оларга деңнештирген черлер) район коэффицентизи-биле 1,4 – 7700 руб.

РКС (Кыдыкы Соңгу чүк району) район коэффицентизи-биле 1,5 – 8250 руб.

Кайнаар баар: Чурттап турар чериниң аайы-биле Пенсия фондузунче азы МФЦ албан чери

Чээлиге алган чурттаар оран-саваны (ипотека) чедир албаан орулгалыг кезээниң орнун эгидип бээри

Деткимчени кым ап болурул: 2018 чылдың январьдан эгелээш, 2022 чылдың декабрь төнчүзүңге чедир ийи база үш дугаар төлү төрүттүнүп келген хамаатылар

Ажылгаарының чурumu: чээлиге бажың садып алган азы мооң мурнунда чээлиге бажың алган турган болза

Хуусаазы кажанга чөдөр: ийи ажи-төлдүг өг-бүлелерге субсидия 3 чыл дургузунда болур, үш дугаар төлү төрүттүнүп болза, чиигелделиг үениң хуусаазы 5 чылга уламчылай бээр. Чээлиниң үезин чаш төлү төрүттүнүп келген соонда алган болза азы төрүттүнүмзэн турда алган турганындан санаар

Кайы банкыларда күрүнениң деткимчези езугаар ипотеканы берип турарыл:

СБЕРБАНК

РоссельхозБанк

ВОСТОЧНЫЙ
БАНК

- Субсидияны программаның шупту негелделерин езугаар күүсеткен болза ийи дакпыр ап болур
- Чүггө күрүнениң киржилгези-биле ипотеканы төлөп ап болурундан өскеде, ие-чаш капиталы-биле база төлөп ап болур

ИЮНЬ 12 — РОССИЯ ХҮНҮНДЕ КЫЗЫЛГА БОЛУР ХЕМЧЕГЛЕРНИҢ ПРОГРАММАЗЫ

09:00 ш. – Арат шөлүңге күрүнө туктарын көдүрериниң езулалы;
10:00 ш. – 11:30 ш. – Аныяктар сесерлииниң дужунда Ю.Гагаринге тураскаал баарында асфальтыга чурук чуруурунга мөөрей болур;
13:00 ш. – 15:00 ш. – Аныяктар парыгына «Кадык Россия — быжыг Россия» деп квест;

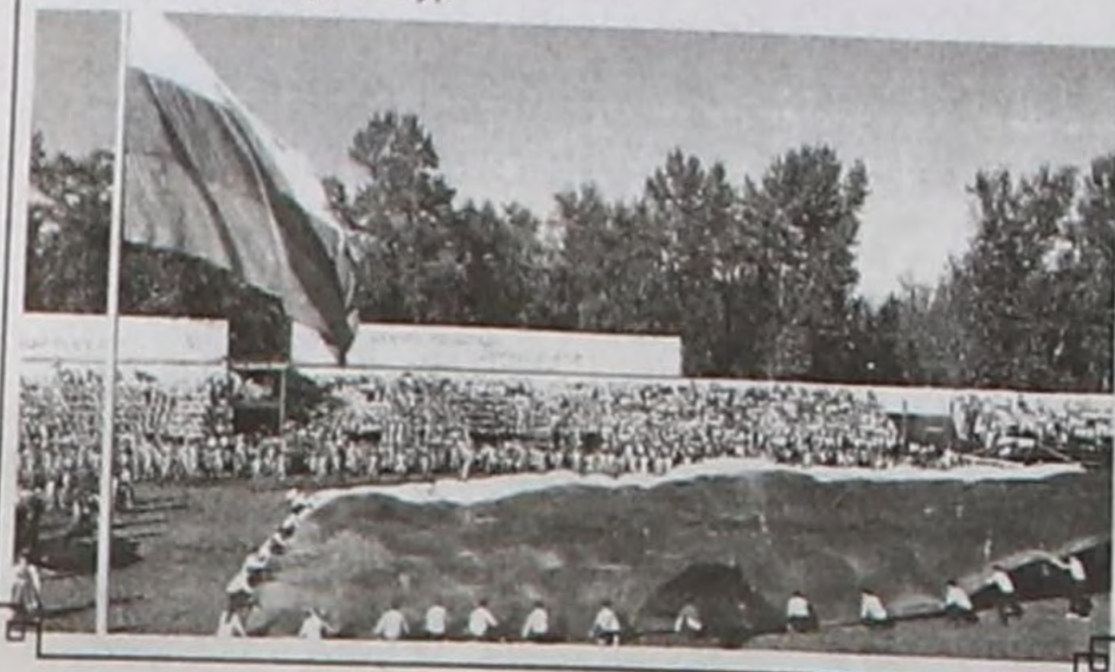
14:00 ш. – Азия Төвү тураскаалдар комплекзинге ТР-ниң Уругларның чоннар ассамблеясының НАЙЫРАЛДЫҢ ПАРАДЫ болуп эртер;

15:00 ш. – 16:00 ч. – Аныяктар парыгына Кызылда 55-ки тускай мото-адыгжы (даг) бригаданың оркестриниң оюн-көргүзүү;
15:00 ш. – 17:30 ч. – Аныяктар парыгына Тыва үндезин культура төвүнүң янзы-бүрү шөлчүгештери чонну чалап турар;

• тыва улустуң оюну «кажык»;

• тыва улустуң хөгжүм херекселдеринге мастер-класстар;

15:00 ш. – 17:30 ш. – Аныяктар парыгына Орус культу-ра төвү янзы-бүрү шөлчүгештерге оюн-тоглаазын көргүзөр;
15:00 ш. – национальные подворья в Молодежном парке;
16:00 ш. – Аныяктар парыгының сценазынга «Славься, Родина моя!» деп концерт болур.

(Төнчүзү.
Эгези 1-ги арында).

Фестивальдан репортаж

АЗЫРАП КААН АВАЙЫМНЫ...

Тес-хемчилерниң чаңгыс чер-
ттуу, ТР-ниң Чазак Дарга-
ның оралакчызы Органа Нат-
х байыр чедирип сөс алгаш,
еспубликада культурулуг онзагай
туушкун-дур, ында муң ажыг
киржип турары кайгамчык-
дээрзин демдегледди.

Байырлалдың аалчыларына
жуунуң культуру ажилдакчы-
ры, бот-тывынгыр ыраажыла-
уран чүүл школазының сам-
лары концертти бараалгаткан.
аа база бир солун болушкун
ываның аныяк сылдызы, "Ты
ер!" мөөрейниң тиелекчизи
берел Ооржак сураглыг "Па-
ойя" деп ырызын күүсеткен.
ийи ыраажыны караа-биле
үп, холун тудуп, катай тырт-
жып алыр аас-кежик кайда
ор. Денберел бодунуң үе-
гези элээди оолдар, кыстар-
е чажам дивейн тыттыржып
ду.

Байырлыг чыскаал.

Кунгуртугдан Алдын-Сай Баянов.

Аалчыларны танцы-самныг уткуп алган.

Фестивальдың бирги мөө-
культура ажилдакчылары
ш профессионал ыраажы-
разынга эрткен. Оларның
нда Бурятиядан, Моолдан
аалчылар база бар. Лари-
боева, Людмила Норбоева
ы-даа культура ажилдак-
чы, олар элээди киржикчи
а Гомбоеваны фестиваль-
ириштирип келген болду-
Тывага келгеш, Национал
ни сонургаанын, ындыг
ай музей көрбээнин чугаа-
лар.

өөрейниң негелдези езу-
киржикчи бүрүзү баштай
а адап таныштыргаш, ава
ында, оон чер-чуртун ал-
ырыларны күүседир. Бир
киржикчи Тожу кожуундан
Салчак авазы Дарья Дор-
а Монгушка тураскаадып,
га" деп ырыны бараалгат-
зин кожуундан Лилия Маа-
азы Нелли Михайловна
кка тураскаадып, "Авай"

деп ырызын бадырды. Моолдун
Баян-Өлгийден келген аалчы,
27 харлыг Баярхуу авазын Баа-
занхуу деп таныштыргаш, моол
ырыны күүсеткен. Ниитизи-биле
бо мөөрейге 10 культура ажил-
дакчызы, 6 профессионал ыраа-
жы киришкен. Культура ажил-
дакчылары болгаш оларның
күүселдези бедик деңгелде
дээрзин көрүкчүлөр-даа, жюри-
даа демдеглээн.

Фестивальдың бир хүндүлүг
аалчызы, жюри кежигүнү, Моол-
дун Баян-Өлий аймаандан, Цэн-
гэл чурттуг, Моолдун национал
телевидениезинин "Моолдун ме-
дээлери" дамчыдылганың реда-
ктору Иргед Чимэддорж оглу Ган-
зориг (тыва дылче очулдурарга,
Каң-Сорук). Хүндүлүг аалчывыс
фестивальдың бир деткичизи.
Ол ийи ыраажы кыстарны база
ийи даараныр энелерни бо фес-
тивальга эдериш келген. Арыг
тыва дылга чугаалаар Ганзориг
эштерин таныштырды: Өөлөд

аймактан Баярхуу Ариунзул
биле Ак-соян аймактан Рену-
эндулан Цэцэг Сүрэн олар ыры
мөөрейинге, Хомду аймаандан
Гап уруу Чаг Тыва Долгормаа
биле Доңгак аймаандан Хэн-
зээ уруу Буян-Хишиг ус-шевер
даараныр энелер фестивальга
боттарының аргаан-даараан
ажылдарын делгээш, мастер-
класстарны көргүскөн.

Фестивальдың бир дугаар
мөөрейи орай-кежээге чедир
уламчылаан. Дараазында хүн
ыры, шүлүк, чурук мөөрейлери-
биле чергелештир хол-биле
кылган ажилдар делгелгези,
"Деспи долдур малым кежи" деп
тыва национал аш-чем мөөрей-
делгелгезин база организастан.

Иелерге тураскааткан чурук
мөөрейинге республиканың 23
уран чүүл школалары кириш-
кен. Ниитизи-биле 54 ажил
шилиттинген. Оларның ара-
зындан тергидээн 10 уругнуң
база Самагалдайның уран чүүл
школазының (ДШИ) чурукчу-
ларының ажилдарын делгээн.

«Посвящаю маме. Авамга
тураскааттым. To my mother» деп
чурук мөөрейиниң 1 чергениң
лауреаттары атка 9-10 харлыг-
лар аразынга Сайлык Сумбаа
(Самагалдай), 11-12 харлыглар
аразындан Айрада Ооржак (Ак-
Дорвурак хоорай), 13-15 харлыг
уруглар аразынга Чайсуу Оюн
(Шагаан-Арыг хоорай) төлөптүг
болган.

"Деспи долдур малым ке-
жи" деп тыва национал аш-
чем мөөрейин хой эдинден,
сүттен кылган аш-чемни дел-
гээн. Аңаа кожуунуң фермер
ажыл-агылыгылары киришкен.
Бо мөөрей-делгелгеге Маадыр
Коданмайның (I-ги чер), Омак
Балдыржааның (II-ги чер), Мая

Соянның (III-кү чер) делгээн аш-
чеми эң-не амданныг, көрүштүг,
тывынгыр болган. "Тускай аш-
чем" деп номинацияга Мergen
Эртинени онзалап демдеглээн.
Арткан киржикчилерин национал
езу-чаңчылдарын сагып чорууру
дээш тус-тузунда шаңнаан.

Самагалдайның төвүнге ие-
лерге тураскааткан ыры-хөгжүм,
шүлүк үш хонуктуң дургузунда
чаңгыланып келген. "Аксым-ке-
жи чаякчызы, авайымны алга-
садым... Эң-не баштай ээпкеним

— авайымның аа сүдү. Эргелен-
ген үнүм сөңү "Авай, "Ава" ыдык
сөстөр. Ниитизи-биле 62 киж, 4
аңгы бөлүктөргө чарлып алгаш,
ыры мөөрейинге киришкен. Уруг-
лар аразынга 21 киж киришкен.
Олар база-ла кожууннарынга
шилиттинген бичии ыраажы-
лар. Чөөн-Хемчиктен 14 харлыг
Артем Монгуш авазы Татьяна
Монгушка тураскаадып "Ыглай
кааптар мээң авам" деп ханы
уткалыг, чараш ырыны күүсетти.
Би-Хем кожуундан Карина
Аракчаа "Авз Мария" деп арияны
опера ыраажыларындан дудак
чок, кончуг бедик, тускай үнү-
биле күүсеткенин чон магадап
ханмаан.

Шүлүк мөөрейинге ниити-
зи-биле 12 уруг киришкен. Ши-
литтинген киржикчилер болгаш
ындыг бе, уругларның шүлүк
номчуур дыл-домааның тода-
зын, чеченин. Хоорайдан-даа,
көдээ суурлардан-даа уруглар
ылгал чокка орус, тыва дыл-
дарга шүлүктөрнү номчуду-
лар. Ылаңгыя ыраккы Мөңгүн-
Тайгадан келген 9 харлыг Угул-
за, Ак-Довурактан 10 харлыг
Сүбедей, Улуг-Хемден Айыс
олар онзагай номчаан. Хайы-
ракан суурдан уран номчулгага
салым-чаянның бичии оолак
чогаалчы Доржу Монгуштуң
"Авам сүдү" деп шүлүүн эки ном-

чуп күүсеткени дээш Гран-при
шаңнаалын чаалап, Өөредилге
яамызындан 30 муң рубль-биле
шаңнаткан. Иелерге тураскаат-
кан шүлүк мөөрейиниң 1, 2, 3-кү
чергениң лауреаттары аттарны
Кызылдың № 9 гимназиязының
өөреникчизи Айдысмаа Намзы-
рай, Сукпактың Б. И. Араптан
аттыг школазындан Серин Ту-
мат, Эрзинниң кызыл-сылдыс
школазының өөреникчизи Чечек
Баян алганнар.

Ыры мөөрейинге уруглар
аразынга дээди шаңналды
Улуг-Хем кожуундан Даяна,
Аяна Болат-оол угбашкылар
"Я дочь твоя, Тува" деп ыры-
ны күүсеткеш, чаалап алган.
Көрүкчүлөрнүң үнелелин Найыр
Бегзиге тывыскан.

Улуг ыраажылар аразынга
дээди шаңналды Кызылдан Экер
Кара-Сал "Аксым-кежи авайым-
ны" деп ырызы дээш тергидээн.
Көрүкчүлөрнүң үнелелинге Кы-
зыл кожуундан Эртине Куулар
төлөптүг болган.

Культура ажилдакчыла-
рындан дээди шаңналга Эр-
зинден Лидия Маады "Авай" деп
ырызын күүсеткеш алган. Ол
ышкаш көрүкчүлөрнүң үнелелин
Тес-Хем кызы Шыңгыраага
"Хүннүг Тывам" деп ырызы дээш
тывыскан.

Профессионал ыраажылар
аразынга дээди шаңналга Кызыл
кожуундан Айсун Чигжит "Авам"
деп ырызын күүсеткеш, төлөптүг
болган. Көрүкчүлөрнүң үнелелин
Кызыл хоорайдан Елена Куулар
"Оглум чазы" деп ыры дээш
алган.

Фестиваль-мөөрей моон-
биле доозулбаан, даартазын-
да Кызыл хоорайга В. Көк-оол
аттыг Национал театрга Гала
концерт-биле уламчылаан. Аңаа
фестивальдың тиелекчилеринге,
организакчыларынга шаңналдар
тыпсыр езулалдар болган.

Хүндүлүг аалчы Иргед
Чимэддорж оглу Ганзориг теле-
вилелдин автору Орлан Дамба-
Хууракка Моолда Цэнгэл тыва-
ларынга көргүзүп чоруур сагыш
човаашкыны дээш, оларның
амыдыралын Таңды Тывазының
телевидениезинге чырыткан хөй
дамчыдылгалары дээш база
аныяк-өскөнгө үлегер-чижээн
көргүзүп чорууру дээш, Моолдун
Аныяктар эвилелиниң медалы-
биле шаңнаан. Гала-концерт
фестивальдың гимни "Авам" деп
чаа ыры-биле доозулган.

Алдынай СОЯН.
Арслан АРАКЧААНЫҢ
тырттырган чуруктары.

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ЧАЗААНЫҢ ДОКТААЛДАРЫ

«Тыва Республиканың документтеринин албан турар хоолгаларының дугайында» Тыва Республиканың Хоойлузунга өскерилгелер кириеринин дугайында» Тыва Республиканың хоойлузунун төлөвилелиниң дугайында

2019 чылдың апрель 24 №203 Кызыл хоорай

«Тыва Республиканың Чазаның дугайында» 2003 чылдың декабрь 31-де №95-ДХ Конституция хоойлузунун 25-ки чүүлүгө дүүштүр Тыва Республиканың Чазаның доктаадыры болза:

1. «Тыва Республиканың документтеринин албан турар хоолгаларының дугайында» Тыва Республиканың Хоойлузунга өскерилгелер кириеринин дугайында» Тыва Республиканың хоойлузунун коштунган төлөвилелин чүүлдүг деп көргөш, Тыва Республиканың Дээди

Хуралы (парламентизи) сайгарып көөр кылдыр кириер.

2. Хоойлуунун төлөвилелин Тыва Республиканың Дээди Хуралы (парламентизи) сайгарып көрүп турда, Тыва Республиканың Чазаның албан ёзуу-биле төлөзү кылдыр Тыва Республиканың культура сайыды А.К. Тамдынны томуйлаар.

Тыва Республиканың Чазаның Даргазының оралакчызы А. ДАМБА-ХУУРАК.

Тыва Республиканың Чазаның кириген төлөвилели

«Тыва Республиканың документтеринин албан турар хоолгаларының дугайында» Тыва Республиканың Хоойлузунга өскерилгелер кириеринин дугайында ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ХООЙЛУЗУ

1 чүүл

«Тыва Республиканың документтеринин албан турар хоолгаларының дугайында» 2011 чылдың декабрь 28-те №1158-ДХ-1 Тыва Республиканың Хоойлузунга («Тувинская правда», 2011, декабрь 30; «Шын», декабрь 31) дараазында өскерилгелерни кириер:

1) 2 чүүлдү дараазында редакция-биле тайылбырлаар:

2 чүүл

1. Бо Хоойлуунун сорулгаларына дараазында кол билишкннерни ажыглаар:

1) Документ – кандыг-даа медээниң сөзүглели, үн бижидилгези, чурук болгаш (азы) ол чүүлдерни каттай демдегеп бижидип каан материалдыг шыгжамыры, ону дөмейлээр арганы берип турар реквизииттерлиг, хөй-ниитиниң ажыгла-лынга шыгжаар сорулгалар-биле үелер болгаш девискээр өттүр дамчыдарына көрдүнгөн болур;

2) Хоолга (экземпляр) – тиражтыг документиниң ёзулуг бодунга дөмей үлегер-майыы;

3) Тыва Республиканың документтеринин албан турар хоолгазы (улаштыр – албан турар хоолга) – Тыва Республиканың девискээринге кылган азы Тыва Республиканың эргелелинде турар организацияларның чагы-биле ооң девискээринден дашкаар черге кылган янзы-бүрү хевириниң документтеринин хоолгалары, документтеринин бүдүрүкчүлери «Документтеринин албан турар хоолгаларының дугайында» Федералдыг хоойлуда доктааткан чуруму болгаш саны-түңү-биле Тыва Республиканың чогуур организацияларына төлевир чок үндезин-биле эгидип бээр уjurлуг;

4) Документтеринин бүдүрүкчүлери – юридиктиг чер, ооң организастыг-эрге-ажыктыг хевиринден болгаш хуу чер болурундан хамаарышпас азы тургузуу-биле юридиктиг чер болбайн турар сайгарлыкчы ажыл-чорудулганы боттандырып чоруур кижиге, албан турар хоолгаларны белеткээринге, (үндүрүлгени) парлаарына база тарадып (дамчыдып, чедирип) бээр кылып чоруур (массалыг информация чепсектеринин парлакчызы, редакциязы, фонограмманың бүдүрүкчүзү, аудио-визуалдыг продукцияның бүдүрүкчүзү, телерадиопродукция бүдүрер талазы-биле организация биле телерадио-дамчыдылга организациязы, эртем-шинчилелдиг, шенелде-конструкторлуг база технологтуг ажылдарны кылып чорудар организациялар, баазына эртемнериниң кандидады деп эртем чадазы чедип алырынга, эртемнериниң доктору деп эртем чадазы чедип алырынга диссертациялар камгалаар талазы-биле чөвүлелдерни тургускан организациялар болгаш албан турар хоолгаларны белеткээрин, парлаарын (үндүрүлгени) база

тарадып (дамчыдып, чедирип) бээр кылып чоруур өске-даа черлер);

5) Документтериниң алыкчызы – албан турар хоолганы төлевир чок үндезин-биле алыр, шыгжаар болгаш хөй-ниитиге ажыглаар эргени алган юридиктиг чер азы ооң структурлуг кезээ;

6) Тыва Республиканың документтеринин национал библиотека-информация фондузу – Россия Федерациязының хоойлужудулгазына болгаш бо Хоойлуга дүүштүр айытканы-биле, Тыва Республиканың чоңнарының культурлуг өнчүзүнүн кезээ болур доктаамал шыгжаарына база хөй-ниитиниң ажыглаарына көрдүнгөн Тыва Республиканың документтеринин албан турар хоолгазына үндезилеп, четчелеп каан шупту хевириниң документтеринин чыындызы;

2. Бо Хоойлуда ажыглап турар өске билишкннерни «Документтериниң албан турар хоолгаларының дугайында» Федералдыг хоойлуда тодараттыг утказына ажыглаан;

2) 3 чүүлдү дараазында редакция-биле тайылбырлаар:

«3 чүүл

Албан турар хоолганың бөлүүнче дараазында хевирлерниң документтери кирип турар:

Парлаан үндүрүлгелер (сөзүглелдер, ноталар, картографтыг, чурук парлагалары) – парлагал редакциязының эдилгезин эрткен, боду полиграфия каасталгалыг, үндүргөн медээлери бар парлааттыг үндүрүлгелер;

Парлаан чүүлдүн электроннуг майыының хоолгазы – парлап үндүргөн документиде (парлаан чүүлдө) бар медээни, ооң сөзүглелин, чуруктарын болгаш каасталгалыг шупту кезектерин көргүзүп турар, документини парлап турган ёзулуг үлегериниң электроннуг майыының хоолгазы;

Караа көрбес болгаш карааның көөрү багай улуска үндүрүлгелер – Брайл системаның истиг дөстөгөр үжүктери-биле кылган үндүрүлгелер, дөстөгөр бижиктиг үндүрүлгелер, «Чугаалап турар номнар», карааның көөрү багай улуска улуг бижиктиг үндүрүлгелер, караа көрбес улуска электроннуг үндүрүлгелер (карааның көөрү багай улуска брайл дисплейи болгаш үн синтезаторунун дузазы-биле номчурунга бөдүүнчүткен үндүрүлгелер);

Албан ёзуунун документтери – Россия Федерациязының күрүне эрге-чагырга органнының, Россия Федерациязының күрүнениң өске органнының, Россия Федерациязының субъекттериниң күрүне эрге-чагырга органнының хүлээп алганы болгаш оларның парлааны азы оларның өмүнээзинден парлаан документтери;

Аудиовизуалдыг продукция – кино-, видео-, фоно-, фонопродукция болгаш шыгжаар чүүлдүн кандыг-даа хевирле-

ринге ооң тургустунган болгаш көргүзүп турар комбинациялары;

Электроннуг үндүрүлгелер – парлагал редакциязының эдилгезин эрткен, үндүргөн медээлери бар, машинага номчуур хевирин көөдөдир болгаш тарадыр медээни электроннуг-чурагай майыына көргүскен документтер;

Парлааттыг документтер – эртем-шинчилелдиг, шенелде-конструкторлуг база технологтуг ажылдарны түңнелдерин көргүскен документтер (диссертациялар, эртем-шинчилелдериниң дугайында, шенелде-конструкция дугайында база технологтуг ажылдар дугайында отчеттар, шыгжатынган эртем ажылдары, алгоритмнер болгаш программалар);

Патентиниң документтери – патенттерге болгаш үлетпүрнүн бодунун хуу объектилеринге чагыгларының тайылбыр бижиги;

Электроннуг санаашкын машиназына болгаш материалдыг хевирде медээлер баазына программалар;

Чаңгыс аай национал системага, техника-экономиктиг болгаш социал медээлерниң ниити россияжи бөлүктээшкнниң, дүрүмнер чыындызына ажылдап кылып болгаш ажыглаттынып турар документтер;

Холушкак документтер – янзы-бүрү хевирлерге (парлаар, аудиовизуалдыг, электроннуг) каттай-хаара кылдыг документтер;

Культурлуг салгалдыг объектилерин кадагалап арттырар талазы-биле эртем-төлөвилелдиң документациязы – культурлуг салгалдыг объектилерин кадагалап арттырар талазы-биле ажылдар эрттеринге эртем-шинчилелдиг, эртем-дилээшкнниң, төлөвилелдиг, сметалыг болгаш отчеттуг документация;

Төлөвилелдиг документация – тудугларны, капитал тудуглар объектилерин чаартып эде кылырын, оларның кезектериниң капиталдыг септелгезин хандыраарына архитектурлуг, функционал-технологтуг, конструкторлуг болгаш инженер-техниктиг шийтпирлерниң сөзүглели болгаш карта (схема) хевир-биле тодарадып каан материалдыг документациязы, оларны негтередикчиниң кандыг-даа хевиринге кириген бооп болур;

3) 4 чүүлдү дараазында редакция-биле тайылбырлаар:

«4 чүүл

Документтериниң бүдүрүкчүлери болза, Тыва Республиканың документтеринин албан турар хоолгаларын документтериниң алыкчызына төлевир чокка дамчыдып бээр хүлээлгелиг.

Документтериниң бүдүрүкчүлери болза, Тыва Республиканың документтеринин албан турар хоолгазының бөлүүнче кирип турар документтериниң бодунун өрте-үнезинге Тыва Республиканың документтеринин албан турар хоолгаларын белеткээриниң, парлаарының (үндүрүлгө) болгаш тарадып (дамчыдып, чедирип) бээр чарыгалдарын хамаарыштырар.

Тыва Республиканың документтеринин албан турар хоолгалары четпес чүүлдерлиг – үрелик болза, документтериниң алыкчызының чагыы ёзууга бүдүрүкчүлери ону бир ай хуусаа дургузунда солуп бээр.

Бүдүрүкчүлери албан турар хоолгаларны эккеп бербээн болза, сөөлүлери төлээр кылдыр, документтериниң алыкчызы садып алыр эргелиг;

4) 5 чүүлдү дараазында редакция-биле тайылбырлаар:

«5 чүүл

Документтериниң бүдүрүкчүлери, ооң иштинде полиграфия организацияларын таварыштыр чедирип бээр;

Тыва Республиканың А.С. Пушкин аттыг национал библиотеказынче – парлаан үндүрүлгелерин, албан ёзуунун документтерин, аудиовизуалдыг продукцияны, электроннуг үндүрүлгелерни болгаш холушкак документтерни тиражтыг

бирги мөөң кезээниң чырыкче үнгө хунунда албан турар үш-үш хоолгалар

Тыва Республиканың Күрүне архивинче – караа көрбес болгаш карааның көөрү багай улуска үндүрүлгелерден аңгы Тыва Республиканың документтеринин албан турар хоолгазының бөлүүн кирип турар шупту хевирлерниң документтериниң албан турар бир-б

Тыва Республиканың караа көрбө болгаш карааның көөрү багай улустускай библиотеказына – караа көрбө болгаш карааның көөрү багай улус үндүрүлгелериниң тиражының бир мөөң кезээниң чырыкче үнгениниң сода, ийи хун дургузунда албан турар ийи хоолгаларны.

Документтериниң бүдүрүкчүлери парлагал үндүрүлгелериниң электроннуг майыында албан турар бир хоолгаларын мергежилдиг документ бүдүрүкчүзүнүн электроннуг хужуунга ат салганы-биле бадылаа Тыва Республиканың А.С. Пушкин аттыг национал библиотеказына, Тыва Республиканың Күрүне архивинге да чыдып бээр.

Тыва Республиканың документтериниң албан турар хоолгазын бөлүүнче кирип турар өске документтерни чедирип бээр хуусаалар болгаш чурумун «Документтериниң албан турар хоолгаларының дугайында» Федералдыг Хоойлуга дүүштүр Тыва Республиканың документтеринин албан турар хоолгазының бөлүүн кирип турар чогуур документтерни хевирлеринге хамаарыштыр ажыг тодарадыр;

5) Дараазында уjur-уткалыг 5 чүүл немээр:

«5 чүүл

Албан турар хоолгаларже холуш документтерни болгаш дөмей медээ бижиттинген хевирлерде документтерни кирип болур.

Холушкак документтерден болгаш аңгы-аңгы хевирлерде дөмей медээ бижиттинген документтериниң албан турар хоолгазын Тыва Республиканың А.С. Пушкин аттыг национал библиотеказынче чаңгыс аай бөлүк кылдыр чорудурулуг.

Холушкак документтерден болгаш аңгы-аңгы хевирлерде дөмей медээлер бижиттинген документтерден тургустунган албан турар хоолганы чедирериниң чурумун «Документтериниң албан турар хоолгаларының дугайында» Федералдыг Хоойлуга дүүштүр Тыва Республиканың документтериниң албан турар хоолгазының бөлүүн кирип турар чогуур документтерни хевирлеринге хамаарыштыр ажыг тодарадыр;

6) Дараазында уjur-уткалыг 5 чүүл немээр:

«5 чүүл

Документтериниң бүдүрүкчүлери Тыва Республиканың документтеринин албан турар хоолгазын долугу-биле дэрий дүргөн чедирип бээр дараазында эрге-ажыктарны магадылаар;

Күрүне библиографиязының болгаш төпчүткен каталогче кирип бижир үндүрүлгелерге, дыңнадылгалар болгаш реферативтиг медээлер үндүрүлгелеринге, реклама үндүрүлгелеринге халас парладыр;

Оларның бүдүргөн документтериниң шупту хевирлерин Тыва Республиканың документтерин шыгжаар национал фондуга доктаамал кириер;

Библиография медээлерин ад-чурттуң болгаш делегейниң автоматтыг кан медээлер банкызынче кириер; Күрүнениң шыгжамырынче оларның дамчыдып берген документтерин телерадиобүдүрүлгө организациялар боттарының эфиринге ажыглаар;

Тыва Республиканың документтериниң албан турар хоолгазының алыкчылары болза Россия Федерациязының (Уланчызы, 5-6-гы арынарда);

таан-бодал хууда эрге дугайында
ойлужудулгазынга дүүштүр бүдүрүк-
терини эрге-ажыктарын сагыыр;
Тыва Республиканың документи-
ринин албан турар хоолгазын чедире-
нин бижимел бадыткалы.»;
7) Дараазында ужур-уткалыг 5³ чүүлдү
немээр:
«5³ чүүл

Парлаан үндүрүлгелериниң, парлаан
дүрүлгелериниң электроннуг хевириниң,
бан ёзузунуң документиленниң,
дигитализациялык продукцияны, электрон-
нуг үндүрүлгелериниң болгаш хо-
шкак документиленниң албан турар
оргаларын четчелээр, кадагалап
арттырарын хандыра база ажылгаарын
ва Республиканың А.С. Пушкин аттыг
национал библиотекасынга хүлээндирер,
оргалга үндүрүлгелериниң (библио-
графия болгаш статистика) күрүнө
бүткелин кылып, парлалга үндүрүл-
гелериниң күрүнениң библиография
да биле статистика учедун чорудар.
Караа көрбес болгаш карааның көөрү
ай улуска үндүрүлгелериниң албан
ар хоолгаларын четчелээр, күрүнө
бүткелин кылып, күрүнениң библио-
графия учедун биле статистика учедун чо-
ра, кадагалап арттырарын хандыра
а ажылгаарын Тыва Республиканың
аа көрбес болгаш карааның көөрү
ай улустуң тускай библиотекасынга
ээндирер.

8) Дараазында ужур-уткалыг 5⁴ чүүлдү
немээр:

«5⁴ чүүл
Тыва Республиканың документи-
риниң албан турар хоолгазын
таамал шыгжаарын болза, Тыва
Республиканың А.С. Пушкин аттыг
национал библиотекасынга, Тыва
Республиканың Күрүнө архивинге, Тыва
Республиканың караа көрбес болгаш
ааның көөрү багай улустуң тускай
библиотекасынга, бо Хоойлунуң 3-кү
түнге дүүштүр, Тыва Республиканың
ментилериниң албан турар хоол-
газын бөлүүнче кирип турар чогуур
ментилериниң хевирлеринге хамаа-
р ажылгап хүлээндирер.
Тыва Республиканың документи-
риниң албан турар хоолгазының док-

таамал шыгжаарын болгаш оларны хей-
ниитиге ажылгаарын хандырып турар
организациялар, Тыва Республиканың
документиленниң национал библио-
тека-информация фондузун тургузуп
турар фондулар болза, айыттыган
фондуларны кадагалап арттырарын хан-
дыра дээш, Россия Федерациязының
хоойлужудулгазынга дүүштүр харысал-
галыг болур.»;

9) Дараазында ужур-уткалыг 5⁵ чүүлдү
немээр:

«5⁵ чүүл
Тыва Республиканың документи-
лериниң албан турар хоолгазының чо-
гуур хевирлериниң күрүнө бүткелин
кылып, күрүнениң библиография учеду
биле статистика учедун чорудуп турар
Тыва Республиканың А.С. Пушкин аттыг
национал библиотекасынга болза, Тыва
Республиканың документиленниң ал-
бан турар хоолгаларын документилен
алыкчызынга чедирип бээрин контроль-
даарын хүлээндирер.

Тыва Республиканың документи-
лериниң албан турар хоолгаларын чеди-
рип бербээн, үезинде эвес азы долу эвес
чедирип берген дугайында медээлерни
Тыва Республиканың документиленниң
албан турар хоолгаларын чедирип бээр-
ринге контрольду чорудуп турар чер
— Тыва Республиканың күүсекчи эрге-
чагырга органнынга көргүзөр.»;

10) Дараазында ужур-уткалыг 5⁶
чүүлдү немээр:

«5⁶ чүүл
Тыва Республиканың документи-
лериниң албан турар хоолгаларын че-
дирип бербээни, үезинде эвес азы
долу эвес чедирип бергени дээш,
документиленниң бүдүрүкчүлери Рос-
сия Федерациязының административтиг
эрге-хоойлу хажыдышкындарының
дугайында хоойлужудулгазынга дүүштүр
харысалгалыг болур.».

2 чүүл
3. Ук Хоойлу, ону албан ёзузу-биле
парлаан хүнүнден эгелээш, он хүн эртер-
ге, күштүг бооп кирер.

Тыва Республиканың Баштыңы
Ш. КАРА-ООЛ.

2018 чылда ажыл-чорудулгазының түңнелдеринге болгаш 2019 чылда ажыл-чорудулгазының мурнады боттандыра планын шыгжаарына хамаарыштыр Тыва Республиканың Энергетика болгаш одаар чүүл яамызының отчёду дугайында

2019 чылдың май 16 № 237 Кызыл хоорай

ылыг болгаш энергия хандырыл-
ның чогулгалыг чорудуу база энерге-
ия айыыл чок чорукту бедидер сорул-
иле Тыва Республиканың Чазааның
аадыры болза:

Тыва Республиканың энергетика
аш одаар чүүл сайыды Р.В. Кажин-
туң ТР-ниң Энергетика болгаш одаар
яамызының 2018 чылда кылып чо-
ан ажылының дугайында дыңнадын
дүг деп хүлээп алыр.

Тыва Республиканың Энергетика
аш одаар чүүл яамызының 2019
да ажыл-чорудулгазының мурнады
андыраар угланышкындары кылдыр
эл көөрү болза:

1) Мөңгүн-Тайга кожуунуң девискээ-
р хүн энергиязы-биле ажилдаар биче
ээлдиг электри станциязын тудуп,
галлаа кирип болгаш 2019 чылда
«Хөл кожуунуң Кунгуртуг суурга база
аг хевирлиг электри станциязының
вилелин боттандыра;

2) дизельдиг электри станцияла-
а кывар чүүл ажыл-агыйларын
эрнизастаар, дизельдиг электри
цияларының ажылынга комплекстиг
ааралды болгаш үнелелди чорудар;
3) чүүлдү сөөртүп алганын, ооң ча-
алын болгаш курлавырда артканын
онет-онлайн дамчыштыр учетка алыр;
4) котельнаяларның ажылынга ком-
стиг хайгааралды болгаш үнелелди
дар, хөмүр-дашты сөөртүп алганын,
адаанын болгаш курлавырда артка-
аңзилеп тургаш хыналдага алыр,
онет-онлайн дамчыштыр-видеохай-
а системасын ажылгап кирир.
Кызыл хоорайның девискээринге

кывар чүүл заправкалаар комплексти
тудуп, ажылгалга кирир;

5) Тыва Республиканың бюджет ады-
рын энергия-биле хандырып тура, керээ
механизмин таварыштыр энергияны
камнап алырының хемчеглерин боттан-
дыра;

3. Тыва Республиканың Энергетика
болгаш одаар чүүл яамызының 2019
чылда ажыл-чорудулгазының мурнады
боттандыраар угланышкындарына
дамчыштыр кылып чорудар хемчеглер
планын («орук картазын») бадылаар;

4. «Тыва Республиканың Энергетика
болгаш одаар чүүл яамызының 2017
чылда кылып чоруткан ажыл-чору-
дугазының түңнелдери болгаш 2018
чылда ажыл-чорудулгазының мурнады
боттандыраар угланышкындарының ду-
гайында» Тыва Республиканың Чазааның
2018 чылдың апрель 9-та №151 доктаа-
лын күш чок деп санаар;

5. Ук доктаалдың күүселдезин хы-
налдага алырын Тыва Республиканың
Баштыңының контроль-хыналда эргеле-
линге дагзыр;

6. Бо доктаалды албан ёзузу-биле
парлаан соонда, он хонук эрткенде, ону
күш кирген деп санаар;

7. Ук доктаалды «Албан ёзунуң эрге-
хоойлу медээлериниң интернет-порта-
лынга» (www.pravo.gov.ru) болгаш инфор-
мация-телекоммуникациялыг интернет
четкизинде Тыва Республиканың албан
ёзунуң сайтызынга, «Тувинская правда»
болгаш «Шын» солуннарга парлаар.

Тыва Республиканың Чазааның
Даргазының бирги оралакчызы
А. БРОКЕРТ.

«Дүк» регионалдыг төлевилелдин киржикчилеринге шилилге конкурсту эрттирериниң дугайында Дүрүмнү бадылаарының дугайында

2019 чылдың март 22, №135 Кызыл хоорай

Тыва Республиканың Баштыңының
Тыва Республиканың Дээди Хура-
лынга (парламентизинге) 2019 чылда
республиканың ажыл-чорудулгазының
болгаш 2019 чылда иштиги политика-
зының «2019 чыл — национал сорул-
галарны чедип алырының оруунга
старт» деп 2018 чылдың декабрь 24-
те Айыткалы күүседире-биле Тыва
Республиканың Чазааның доктаадыры
болза:

1. Коштунган дараазында чүүлдерни
бадылаар:

«Дүк» регионалдыг төлевилелдин

«Дүк» регионалдыг төлевилелдин киржикчилеринге шилилге конкурсту эрттирериниң дугайында ДҮРҮМ

1. Ниити дүрүмнери

«Дүктү» баштай болбаазырадыр
цехти тургузар талазы-биле «Дүк» деп
регионалдыг төлевилелдин киржикчиле-
рин тодарадыр дээш шилилге конкурсту
эрттирер.

1.1. Бо дүрүм «Дүк» деп регионалдыг
төлевилелдин киржикчилеринге шилилге
конкурстуң негелделерин болгаш чуру-
мун доктаадып турар, киржикчилериниң
сагыыр негелделерин, конкурстуң до-
кументациязын болгаш кады чугаалаш-
канын үнелээр негелделерни тодарадыр.

1.2. Шилилге конкурс Кызыл хоорай,
Московская кудумчузу, 2 «а», 4 каът
— конференц-зал деп адрессте Тыва
Республиканың Көдээ ажыл-агый болгаш
аьш-чем яамызынга болуп эртер.

2. Сорулгалары болгаш кылып ажыл-
дары

2.1. Шилилге конкурсту төп, барыын
болгаш мурнуу деп хуваап бөлүктээп
девискээрлерге көдээ ажыл-агыйның
мал-маганының дүгүн болбаазырадыр
база дүктен кылган чүүлдер бүдүрер
дүктү баштай болбаазырадыр үш цехти
тургузар сорулга-биле эрттирер турар.

2.2. Шилилге конкурстуң кылып
ажылдары:

а) Төп, барыын болгаш мурнуу деп
хуваап бөлүктээп девискээрлерге дүк
болбаазырадыр үш цехти тургузар та-
лазы-биле үш тилекчини тодарадыры;

б) Күрүнө деткимчезин чедирери-биле
дүк болбаазырадыр цехтин технологтуг
дериг-херекселдин, чоорту садып алыр
эргени беришсаан, бир чыл ишинде
арендага бээр.

3. Шилилге конкурстуң органи-
заторлары

3.1. «Дүк» регионалдыг төлевилелдин
киржикчилеринге шилилге конкурстуң ор-
ганизакчызы дээрге Тыва Республиканың
Көдээ ажыл-агый болгаш аьш-чем яамы-
зы (улаштыр — ТР-ниң Көдээ ажыл-агый
яамызы).

3.2. ТР-ниң Көдээ ажыл-агый яамызы
шилилге конкурс эрттирер дугайында
чарлалды ТР-ниң Көдээ ажыл-агый
яамызының албан ёзузунуң сайтызынга
(<https://mcx.tva.ru>) чарлаар.

Шилилге конкурстуң адын, ай-хүнүн,
үе-шагын болуп черин болгаш докумен-
тилер хүлээп алыр хуусаазын чарлалга
айтып каар.

3.3. ТР-ниң Көдээ ажыл-агый яамы-
зының сайтызынга шилилге конкурс
эрттирер дугайында чарлалда айыттын-
ган хуусаа дургузунда чагыгларны бо
Дүрүмнүн №1 капсырылгасында майык
ёзугаар (улаштыр — чагыг) организакчы
хүлээп алыр.

3.4. Чагыгларны бүртүкел журналынга
бижип демдеглээр. Шилилге конкурска
киржирип илереткен чагыгны хүлээп
алган деп демдеглээр, ийи дугаар
экземплярны чагыкчыга эгидип бээр.

3.5. Организакчы конкурсту белеткээр,
эрттирер ажилдарны кылгаш, хүлээп
алганы документиленни конкурс комис-
сиязынга бээр. Конкурс комиссиязының
составын Тыва Республиканың Чазаа
бадылаар.

3.6. Күрүнө деткимчезиниң ниити
хемчээлин тодарадыг ёзугаар санаар,

киржикчилеринге шилилге конкурсту
эрттирер дугайында дүрүмнү;

«Дүк» регионалдыг төлевилелдин
киржикчилерин шилиир талазы-биле
конкурс комиссиязының составын.

2. Ук доктаалды «Тувинская правда»
болгаш «Шын» солуннарга чарлаар.

3. Ук доктаалды албан ёзузу-биле ону
чарлаан хүнүнден эгелээш, күш кирер.

4. Ук доктаалдың күүселдезинге кон-
трольду бодумга арттырдым.

Тыва Республиканың Чазааның
Даргазының бирги оралакчызы
А. БРОКЕРТ.

ынчалза-даа бир чагыкчыга 7 млн. рубль-
ден көвүдөөс болур.

Vm = Дериг-херекселдин өртек-үнези,
тургузуп салгаш, эптээр + кожуп, аайлап
кылгаш, ажылдадыры, ында Vm дээрге
күрүнө деткимчезиниң ниити хемчээли.

4. Төлевилелдин киржикчилеринге
шилилге конкурстуң негелделери

4.1. Шилилге конкурска арат (Фер-
мер) ажыл-агыйлар, көдээ ажыл-агый
адырында ажилдап чоруур көдээ ажыл-
агый бүдүрүлгезиниң кооперативтери,
көдээ ажыл-агыйның хереглекчилер,
кооперативтери, көдээ ажыл-агыйның
барааннарының бүдүрүкчүлери, ол ыш-
каш сайгарлыкчы ажыл-чорудулганы
боттандырып чоруур хуу сайгарлыкчы-
лар киржи болур.

4.2. Дараазында негелделерни сагып
турар болза, күрүнө деткимчезин бээр:

а) Тыва Республиканың девискээ-
ринде бүдүрүлгелиг ажыл-чорудулганы
кылып чоруур (шилилге конкурска киржи
чагыгны берген ай-хүнүнүн үезинде);

б) Күрүнө бүртүкел Тыва Респуб-
ликаның девискээринге кылдыргаш,
үндүрүг үчедунга туруп алган (шилилге
конкурска киржи чагыгны берген ай-
хүнүнүн үезинде);

в) Шилилге конкурска киржи чагык-
чының документиленни дужаап турган
ай-хүнүнүн үезинде үндүрүлгелер, чыыр
акшалар талазы-биле, камгаладылга да-
дывырлары, хөөлөр, торгаалдар болгаш
хуулар талазы-биле өрелериниң чогу;

г) Чагыкчыга хамаарыштыр ооң ажыл-
чорудулгазын эде тургузар, соксадыр,
буурап дүжүрер чоруктарга таварышпайн
турары. Хуу сайгарлыкчылар болза, хуу
сайгарлыкчы ажыл-чорудулгазын соксат-
паан турар ужурлуг. Бир эвес аңаа хамаа-
рыштыр өре төлөп шыдавазының (буу-
рашкын) дугайында херек бүдүрүлгезин
оттурган болза, күрүнениң деткимче
хөреңгизин хереглеп турар чагыкчы
ТР-ниң Көдээ ажыл-агый яамызынга

күрүнениң деткимче хөреңгизиниң төле-
вирин соксадыр дугайында бижимел бил-
диришкенин, херек оттурган ай-хүнүн
эгелээш, 5 хүн дургузунда кирир;

д) күрүнениң деткимче хөреңгизин
хереглеп турар чагыкчы болза, дашты-
кы чурттуң юридиктиг чери, ол ышкаш
даштыкы чурттуң юридиктиг черинде
уставтыг (салган) капиталының үлүү
бар, Россия Федерациязының Саң-хөө
яамызының бадылаан даңзызында кири-
ген үндүрүг онаалдазы-биле чиигелделиг
үндүрүг чуруму көрдүнгөн болгаш (азы)
ындыг юридиктиг черлерге хамаарыштыр
кадай-хаара 50 хуу алып турар саң-хөө
операцияларын (офшорлуг зоналар) чо-
рудуп турда, медээлерни ажыдып база
дамчыдып болбас кылдыр көрдүнгөн
күрүнелерде болгаш девискээрлерде
кири бижидилгелиг Россиянык юридиктиг
чери болбайн турар;

е) бюджет хөреңгизиниң кол башка-
рыкчызы (башкарыкчызы) болгаш саң-хөө
талазы-биле күрүнө контролю кылып
чорудар органнар болза, күрүнениң
деткимче хөреңгизин берген негелде-
лерни, сорулгаларны болгаш чурум-
ну сагып турарын хынаар дээрзинге
күрүнениң деткимче хөреңгизин херег-

леп турар чагыкчының чөпшээрешкен бижии, (күрүнениң (муниципалдың) унитарлыг бүдүрүлгелеринден, ажыл-агыйжы эштежилгелерден болгаш ниити-эрге-ажыктыг тургузулганын уставтыг (салган) капиталын кириштирип алган ниитилелдерден, ол ышкаш ындыг эштежилгелерден база оларның уставтыг (салган) капиталын кириштирип алган ниитилелдерлиг коммерция организацияларындан аңгыда) күрүнениң деткимче хөреңгизин бээр дугайында керээлер (дугуржулга) талазы-биле хүлээнген ажыл-херектерни күүседир сорулгалар-биле чарып алган керээлер (дугуржулга) өзугаар хандырыкчылары (подрядчиктери, күүседикчилери) болур черлериниң чөпшээрешкен бижии;

ж) күрүнениң деткимче хөреңгизин хереглеп турар чагыкчы Чурумда айыт-тынган сорулгалар-биле Тыва Республиканың өске нормативтиг эрге-хоойлу актыларына дүүштүр бюджеттиг акша-хөреңги албайн турар боор ужурулуг;

4.3. Чагыкчы дараазында документилерни кошкаш, шилилге конкурстка киржир деп, 2 экзemplарлыг чагыг билдиришишкини дужаар.

а) Юридиктиг черни болгаш хуу сайгарлыкчыны күрүнеге бүрүткээн дугайында херечилелиниң хоолгазы;

б) Юридиктиг черниң болгаш хуу сайгарлыкчының Күрүнениң чаңгыс аай даңзызындан ушта бижилгези болза, чагыг билдиришишкин дужаар хүнүнүн ол-ла календарылыг айның мурнунда хүнү-биле бижээн болур, оон эрте эвес;

в) үндүрүг органының учедунга туруп алган дугайында херечилелиниң хоолгазы (ИНН);

г) үндүрүг төлөкчизиниң (чыыр акшаларны төлөп турар, камгаладылга дады-вырлары төлөп турар кижиниң, үндүрүг агентизиниң), үндүрүглер, чыыр акшалар, камгаладылга дадывырлары, хөөлөр, торгаалдар болгаш хуулар төлээр талазы-биле хүлээлгезин күүседип турар дугайында справка-шынзыдылга болза, чагыг билдиришишкин дужаар хүнүнүн ол-ла календарылыг айның мурнунда хүнү-биле бижээн болур, оон эрте эвес;

д) ОКПО, ОКАТО, ОКМО, ОКОПФ, ОКФС, ОКОГУ кодунун дугайында Федералдыг күрүне статистика албанының дыңнадышкын хоолгазы;

е) дүктү баштай болбаазырадыр цехтин күчү-шыдалын тургузар бүдүрүлгө оран-савазы бар дээрзин херечилеп турар үлегер-майык өзугаар бижээн шын-зыдылгалар, документилерни болгаш фото-чуруктарны дараазында негелделерге дүүштүр кожар;

бүдүрүлгө оран-савазы чурттаар бажың-балгаттан 200 метр ырак черде турар деп шынзыдылга, фото-чуруу;

цехтин күчү-шыдалын ында турар электри четкизинге тускай керээ өзугаар технологтуг херекселдер-биле кошкан деп шынзыдылга, фото-чуруу;

хөй эвес хемчээлдиг хирлиг сугларны арыглаарына ажыглаар дээш тускай аңгылап туткан кудуктуг деп шынзыдылга, фото-чуруу;

ж) бизнес-план;

з) дүк чуур технологтуг дериг-херексел тургузар чериниң болгаш айыт-тынган дериг-херексел бүрүзүнүн адын, өртек-үнезин айтып каан тускай тайыл-быр бижиктиг схемалары;

и) дүктү баштай болбаазырадыр цехтин күчү-шыдалына көрдүнгөн дүктү көдээ ажыл-агый барааннарының бүдүрүкчүлеринден садып алыр дээн (баш удур дугурушкан керээлериниң) керээлериниң хоолгалары;

к) бүдүрүлгө оран-савазының (азы оран-саваларының) адаанда турар бүдүрүлгө оран-сава (азы оран-савалар) болгаш чер участогу бар дээрзин бадыткаан документилерниң хоолгалары;

л) шилилге конкурстун киржикчилериниң даңзызынче чагыкчыны кириери болгаш төлевилелди боттандыраары ажыктыг деп кожуун азы хоорай чагыргазының даргазының дилег бижии;

м) Россия Федерациязының үндүрүг төлээзиниң эрге-байдалын бадыткаан документизи.

Бир эвес чагыкчы бо пунктунун «а», «б», «в», «г», «д» иштиги пункттарында айыткан документилерни бодунун саналы-биле кирибээн болза, организатор ведомстволар аразында чогуур органнарже дилег чагааны чорудар арга-биле оларны боттары чыып алыр эргелиг.

5. Конкурсту эрттирериниң чуруму
5.1. Организатор конкурсту ийи кезиктиг кылдыр эрттирер.

Бирги кезээ апрель 1-ге чедир хуу-саалыг, чагыкчыларның дужааган документилериниң шилилге конкурстун негелделеринге дүгжүп турарын конкурс комиссиязы хынаар, технологтуг дериг-херекселди ажылдадып эгелээр, дүктү баштай болбаазырадыр цехтин оран-савазының (оран-саваларының) болгаш тудугларның) турар черинге барып чедер, оон түңнелдери-биле шилилге конкурстун ийиги кезээне кирерин чөпшээрээр.

5.2. Бо чурумда көрдүнгөн негелделерге чагыкчының дүгжүп турарын хынаарда, конкурс комиссиязы Тыва Республикада Федералдыг үндүрүг албанының эргелелинче болгаш Тыва Республиканың ведомстволарынче, албан черлеринче чогуур дилег-чагааларны чорудуп болур.

5.3. Чагыкчыларның дужааган документилерин конкурстун бирги кезээне сайгарып көргөн түңнелдери-биле чагыкчыларны оон ийиги кезээне шилчидеринден ойталаар үндөзүннери:

а) Бо Дүрүмнүн 4.2 пунктунда доктааткан негелделерге чагыкчының дүүшпейн турары;

б) Чагыкчының берген медээлериниң шын эвези;

в) Чагыкчының дужаавас ужурулуг документилеринден аңгыда, чагыкчының бо Дүрүмде көрдүнгөн документилерни долу эвес дужааганы;

г) Күрүне деткимчезин берген негелделерни күүсетпээни;

д) Оон мурнунда чагыкчыга – биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чоруктун субъектизинге хамаарыштыр дөмейлешкек деткимчени (деткимчениң негелделери, оон иштинде деткимчениң тургузуу, хевири болгаш чедирер сорулгалары дөмей) бээр дугайында шийтпирни хүлээп ап турганы, ону берген хуусаазының эртпээни;

е) Оон мурнунда чагыкчы күрүне деткимчезин берген чурумну болгаш негелделерни хажыдып турган, оон иштинде күрүне деткимчезиниң хөреңгизин сорулгазына дүүштүр ажыглавайн турган, ол хажыдышкынны кылган хүнүнден эгелээш, үш чыл хуусаазы эртпээн;

Конкурс комиссиязы чагыкчының дилээнден ойталаан чылдагаанын айыткан чагааны айыттыган шийтпирни хүлээп алган үезинден эгелээш, беш ажыл хүнүнден эртпээн хуусаа дургузунда чорудар.

5.4. Конкурстун ийиги кезээ болза, оон бирги кезээ доозулган соонда, он беш ажыл хүнү эртпээн хуусаа дургузунда болур, конкурс комиссиязы чагыкчы-биле кады чугаалажыр, чагыкчы дүктү баштай болбаазырадыр цех тургузар бодунун төлевилелиниң презентациязын оон кол экономиктиг көргүзүкчүлери-биле үндөзилээр.

Шилилге конкурстун ийиги кезээниң түңнели дээрже шилилге конкурстка «Дүк» деп регионалдыг программаның киржикчилериниң аразындан тиелекчизин тодарадыры. Көдээ ажыл-агыйның мал-маганының дүгүн төп, барыын болгаш мурнуу деп хуваап бөлүктүзүн девискээрлерге болбаазырадыр база дүктен кылган чүүлдер бүдүрер цех дээш эң хөй баллдыг болган чагыкчыны тиелекчи деп санаар.

Конкурс комиссиязының кежигүннери шилилге конкурстун ийиги кезээниң киржикчилерин бо Чурумнун №2 капсырылгасында негелде өзугаар үнелеп, баллдар-биле демдек салыр.

5.5. «Дүк» деп регионалдыг төлевилелдин тиелекчизи деп санаткан киржикчизинге Тыва Республиканың фермер «Дүк» деп регионалдыг төлевилелдин киржикчилеринге бол-

гаш көдээ ажыл-агый кооперациязын хөгжүдөр фондунан дүктү баштай болбаазырадыр цехтин технологтуг дериг-херекселдин, ону чоорту садып алыр эргени бербишаан, бир чыл арендага дамчыдып бээри-биле, оон составын болгаш ниити өртек-үнезин конкурс комиссиязы бадылаар.

Тиелекчиге дамчыдып берген дериг-херекселди дүктү баштай болбаазырадыр цехти тургузар сорулгазына ажыглаар, ону керээ өзугаар субарендага болгаш (азы) прокатка, долаага салып болбас болгаш ажыл-агыйжы эштежилгелериниң, ниитилелдериниң салган эт-хөреңгизи кылдыр азы бүдүрүлгелиг кооперативтин дадывыры кылдыр ап болбас.

5.6. ТР-ниң Көдээ ажыл-агый яамызы болза, шилилге конкурстун киржикчизин «Дүк» деп регионалдыг төлевилелдин тиелекчизи деп санаан дугайында конкурс комиссиязының шийтпирин хүлээп алган ай-хүнүнүн соонда, үш ажыл хүнүнден орай эвес хуусаада, ТР-ниң Көдээ ажыл-агый яамызының албан өзүзунун сайтына шилилге конкурстун түңнелдериниң дугайында медээни чарлаар.

5.7. Шилилге конкурстун түңнелдериниң дугайында медээни чарлаан соонда, беш ажыл хүннериниң дургузунда, ТР-ниң Көдээ ажыл-агый яамызы «Дүк» деп регионалдыг төлевилелдин киржикчилеринге сертификатты бергеш, ТР-ниң Көдээ ажыл-агый яамызының дужаалы-биле бадылаан майык өзугаар дугуржулганы олар-биле чарып алыр.

6. Күрүне деткимчезин берген негелделерин, сорулгаларын болгаш чурумун сагып турарын контрольдаар, оларны хажытканы дээш харыысалга дугайында негелделери.

6.1. Чагыкчыларга берген эт-хөреңгизин сорулгазына дүүштүр ажыглап турарын контрольга хынадыры-биле, олар Көдээ ажыл-агый яамызына дараазында

документилерниң хоолгаларын Федералдыг күрүне статистика албаны доктаадып каан хуусааларында көргү дужаар:

а) форма – ПМ-пром, ай санын отчеду;

б) форма – П-4, ай санының отчеду;

в) форма – МП- (микро)-натура.

6.2. ТР-ниң Көдээ ажыл-агый яамызы чагыкчының берген медээлери шын болгаш (азы) дугуржулганың негелдери хажыткан база (азы), эт-хөреңгизин сорулгазына дүүштүр ажыглап турары дугайында отчедту доктааттыган, саазында көргүзүп дужааваан таваргаларны илереткен болза, чагыкчы бижимел дыңнадышкынны чорудар.

6.3. Дүктү баштай болбаазырадыр цехтин технологтуг дериг-херекселдин, чоорту садып алыр эргени бербиш бир чыл арендага берип каарга, ону алавайн турар болгаш (азы), эт-хөреңгизин сорулгазына дүүштүр ажыглавайн ту факт-барымдааны илереткен таваргада, эт-хөреңгизин Тыва Республика фермер бизнести болгаш көдээ ажыл-агый кооперациязын хөгжүдөр фондунан эгидип бээрин, азы болза, эт-хөреңгизин узуткап, эде болбаазырадып, чиди алган болза, азы ол боду ажыл-агый ажыглааттынмас апарган болза, оон ланс өрттөн төлээрин негеп, бижимел дыңнадышкынны ТР-ниң Көдээ ажыл-агый яамызы хажыдышкынны илереткен үеден эгелээш, календарының хүнүнүн дургузунда дыңнадышкынны чорудар.

6.4. Чагыкчы бижимел дыңнадышкын алган ай-хүнүн эгелээш, 15 хүн дургузунда эт-хөреңгизин эгидер азы ТР-ниң Республиканың фермер бизнести болгаш көдээ ажыл-агый кооперациязын хөгжүдөр фондунун санажыр а санынче акша-хөреңгизин шилчидер азы биле эт-хөреңгизин өртек-үнезин төлөп хүлээлгелиг болур.

«Дүк» деп регионалдыг төлевилелдин киржикчилерин шилиир талазы-биле конкурс комиссиязының СОСТАВЫ

Тыва Республиканың Чазааның 2019 чылдың март 22-де үнө №135 доктаалы-биле бадыла

А.В. Брокерт – Тыва Республиканың Чазааның Даргазының бирги оралакчызы;

Э.С. Даңзы-Белек – Тыва Республиканың Көдээ ажыл-агый болгаш аъш-чем сайыдының оралакчызы;

Б.В. Данзурун – Тыва Республиканың Сайгарлыкчылар деткиир фондунун директору;

О.С. Достай – Тыва Республиканың саң-хөө сайыды;

Е.В. Каратаева – Тыва Республиканың

экономика сайыды;

Д.Д.Д. Монгуш – Чөөн-Хемчик кожу

нун Төлээлекчилер хуралының баштыг Д.С. Монгуш – Тыва Республиканың Фермер бизнести болгаш көдээ ажыл-агый кооперациязын хөгжүдөр фондунун директор хүлээлгезиниң күүседикчизи;

Б.С. Седей – Тыва Республиканың Агроулетпүр комплекзиниң хоочунарының хөй-ниити чөвүлелиниң даргазы.

Тыва Республикага 2020 чылда Бүгү-россияның чурттакчы чонунун чизезин белеткээр болгаш эрттирериниң дугайында

2019 чылдың апрель 9 №169 Кызыл хоорай

«Бүгү-россияның чурттакчы чонунун чизезиниң дугайында» 2002 чылдың январь 25-те №8-ФХ Федералдыг хоойлуга, Россия Федерациязының Чазааның 2017 чылдың ноябрь 4-те №2444-а айтышкынынга, Россия Федерациязының Чазааның «Бүгү-россияның чурттакчы чонунун чизезин 2020 чылда эрттирер талазы-биле Россия Федерациязының Чазааның Комиссиязын тургузар дугайында» 2017 чылдың сентябрь 29-тан №1185 доктаалына, Россия Федерациязының Чазааның 2018 чылдың декабрь 27-ден №2961-а айтышкынынга дүүштүр болгаш 2020 чылда Бүгү-россияның чурттакчы чонунун чизезин белеткээр болгаш эрттирериниң талазы-биле комплектиг ажылдарны чогуур өйүндө күүседир сорулгалар-биле Тыва Республиканың Чазааның доктаадыры болза,

1. Тыва Республикага 2020 чылда Бүгү-россияның чурттакчы чонунун чизезин белеткээр болгаш эрттирериниң талазы-биле Комиссияны тургузар.

2. Коштунган дараазында чүүлдерни бадылаар:

Тыва Республикага 2020 чылда Бүгү-

россияның чурттакчы чонунун чизезин белеткээр болгаш эрттирериниң талазы-биле Комиссияның составын бадылаар.

Тыва Республикага 2020 чылда Бүгү-россияның чурттакчы чонунун чизезин белеткээр болгаш эрттирер талазы-биле Комиссия дугайында Дүрүмнү.

3. 2020 чылда Бүгү-россияның чурттакчы чонунун чизезин белеткээр болгаш эрттирериниң талазы-биле Комиссияны муниципалдыг тургузулганың чогуур девискээрлеринге 2019 чылдың май 1-ге чедир тургузарын Тыва Республиканың тус чер бот-башкарылга органнарына сүмелээр.

4. Ук доктаалды «Тувинская правда» болгаш «Шын» солуннарга, «Эрге-хоойлу информациязының албан өзүзунун интернет-порталына» (www.pravo.gov.ru) болгаш Тыва Республиканың информация-телекоммуникация «Интернет» четкизинде албан өзүзунун сайтына парлар.

5. Ук доктаалдың күүселдезиниң контрольду бодумга арттырдым.

Тыва Республиканың Чазааның Даргазының бирги оралакчызы

А.В. Брокерт.

Күш-ажылчы кижиниң чылы

ТӨӨГҮНҮ МЕГЕЛЕП БОЛБАС

Харлыг баштыг арга-эзимниг Таңдының эдээнде Сайлыг тургун №2 школазы 70 харлаан кижилерин 2019 чылдың май 25-те элтирген. Байырлалче школаның аңгы-аңгы чылдарда доозукчулары ажилдап чораан хүндүлүг дыш-нылгада хоочун башкыларыныс, азын аразында эге класстарга өрөткен башкыныс Ч.И. Суван, 5-10 класс чедир төөгү, хөй-хөй болгаш эрге-хоойлу эртем-нин башкылаан Н.К. Монгуш, Б.Г. Т.В. Шыгжал дээш оон-даа хүндүлүг аалчылар чалаткан. Бо чылын бистиң класс 1984 чыл-да доозукчулары 35 чылдап турар. Өөренип өскөн школавысты эрүүске, сеткиливис өөрүп, бо эрт-көй чылдар иштинде алдаржып чыгып, сайзырааны аажок болду. Олавыска бо чылын улуг, чырык-күлтура Өргээзин база тудар шийтирилзэн. Бис өөренип турар теривисте күш-культура кичээл-ни школаның коридорунга эртип турган. Школавыстың күш-культура ээзиниң тудуу дүрген доосту-рун дээш суурнуң чурттакчы чону, өртүкчү даргалар, доозукчулар ыш-сеткилинден деткип хөй-хөй өктерни сунуп, акша-хөреңги-биле алашканнар.

культура башкызы аныяк оол Монгуш Хөөкүй-оол Очунович-биле салым-чолун каттыштырып, өг-бүлени туткан-нар. Удаваанда аныяк өг-бүлөгө 1960 чылда оол уруг төрүттүнген. Ийи чыл болганда партияның айыткалы-биле Таңды кожунунуң Бай-Хаакче ажилдап чорупканнар. Оларның найралдыг өг-бүлезинге кыс уруг немешкен. Ол үеде Монгуш Хөөкүй-оол райком комсомол-га инструкторлап ажилдап турган, а Нина Канчыр-ооловна эге класстарга башкылап ажилдай берген. 1963 чыл-да Кызылдың күрүнениң педогогика институтунуң филология факульте-дин чедииникини дооскан. Нина Канчыр-ооловна Монгуш Тываның Баштыңы Шолбан Кара-оолдун ава-зы Анай Балчыровна Кара-оол-биле чаңгыскурсчулар. 1968 чылда олар шупту 25 кижиле филология факульте-дин дооскан соонда, Нина Канчыр-ооловна Тоора-Хем ортумаа школазынга төөгү башкылап ажилдай берген.

1969 чылда Тоора-Хемге ол партия кижигүнүгө кирген. Аныяк коммунист башкыны 1972 чылда Тожу кожунунуң райком партиязының айтышкыны-биле милицияның назы четпээннер инспекторунга томуйлаан. 1973 чылда Тыва Республиканың Иштики херектер яамызының айтышкыны-биле Таңды кожунунуң Хову-Аксы суурга назы четпээннер инспекторунга ажилдап эгелзэн. 1980 чылда бодунуң дооскан эртемниң аайы-биле Хову-Аксының №2 ортумаа школазынга төөгү, эрге-хоойлу эртемнерин башкылай берген.

Башкыныс ниитизи-биле 53 чыл ажил стажтыг, ол чүгге бистиң эвес, бистиң уругларыныс база доосту-руп өрөткен. Ол дээш башкыныска чоргаарланып, ооң ачызында дээди эртем билигн чедип ап, чурттувустуң аңгы-аңгы булуңнарында ажилдап чурттап чоруур бис. «Төөгүнү кажан-даа мегелеп болбас, төөгү билбес төөрээр — төрөл билбес түрээр», төөгү эң кол эртемнерин бирээзи база эгелеп алган чүүлүн эчизинге чедирер, ынчан кижиниң амыдыралы чиик, оруу ажык болур, чалгаа чорук эки чүүлге чедирбес» — деп, башкыныс үлегер домактарның дузасы-биле кичээлдер үезинде бо-ла сагындырып, чагып-сургап, өөредип турган. Байырлалда келген башкыныс биске өөрүп база өске-даа доозукчу өөреникчилерин сактып, оларның аттарын адап, чор-гаарланып чугаалап олурду.

Башкыныстың өөрөткени 1984 чылдың доозукчузу, полицияның подполковниги Дөмүр Орлан ТР-ниң ИХЯ-да ажилдап чоруур, полицияның майору Вячеслав Сайын-оол Чөөн-Хемчик кожунунуң Истелге килдизиниң начальнигиниң оралакчызынга ажил-даан база Епена Кудаш-ооловна Он-дар Тыва Республиканың Дээди Су-дунуң судьязы болуп ажилдап турар.

Сөөлгү чылдарның доозукчулары Олча Монгуш Хову-Аксы суурнуң элтеширилге судунуң юризи, 2005 чылда Тыва республиканың школа-ларынга бир дугаар (ЕГЭ) чаңгыс аай ышталгалдарына Евгений Оюн ниитилел эртемнеринге эң хөй бол-гаш тергип эки 97,9 балды алган. Ол амгы үеде Санкт-Петербург хоорайда ажилдап, чурттап чоруур.

Мумба Белек политология акаде-миязын дооскаш, Тыва Республиканың Чазанда ажилдап турар база До-зураш Хертек Даг-Алтайның уни-верситетиниң юридиктиг факульте-дин дооскан, Чодураа Шактар-оол Барнаулдун экономика болгаш эрге-хоойлу академиязын чедииникини дооскаш, ажилдап чоруур.

1985 чылда доостурган өөреник-чилери, бодунуң класы, 22 кижиден 18 кижиле институттарже болгаш техникум-нарже кирип алганын сактып чугаа-лады. Нина Канчыр-ооловна 1991 чылдан эгелеп Хову-Аксы ортумаа №1 школага төөгү, хөй-ниити эртеми, эрге-хоойлу, экономика эртемнерин башкылаан. 2008 чылда хөй-ниити эр-темнеринге республика чергелиг олим-пиадага 11-ги класстың өөреникчизи Амырлан Белекмаа 2-ги шаңналдыг черге төлөптиг болганынга база ол тирилге дээш башкыныска Өөредилге яамызының Хүндүлел бижиниң тывыска-нын ол улуг чоргаарал-биле көргүстү.

Хөй чылдар дургузунда башкы мергежилинге бердинген, чоннуң ажы-төлүгө быжыг билигн берип, даанган ажил-ижинге тура соруун көргүскен, төлөптиг, ак сеткилдиг ажы-лы дээш, башкыныска күрүнө шаңнал-макталдарны база тывыскаан. 1975 чылда «Милицияның тергипни» деп хөрек демдээ-биле, 1977 чылда назын четпээннер инспекциязынга эки ажылы дээш Тыва АССР-ниң Президиумунуң Хүндүлел бижиниң база алган. 1977-1978 чылдарда Иштики херектер яамызының хүндүлел самбыразына чоруун база аскан турган, үр чылдарда ажил-дап чорааны дээш 2009 чылда Тыва Республиканың өөредилгезиниң ал-дарлыг ажилдакчызы, а 2010 чыл-да Россия Федерациязының ниити өөредилгезиниң хүндүлүг ажилдакчызы деп атты тывыскаан, а 2014 чылда «Рос-сия-биле Тываның демнежилгезиниң 100 чылдааны» деп медаль башкыныстың хөрзэн каастаан.

Башкыныстың уруу Лариса Хөөкүй-ооловна авазын дөзөп, башкы эртем-ниг болган. Кызылда кулаа дыңна-вас уруглар школазында башкылап ажил-дап чоруур. Оглу Александр Чеди-Хол кожунунуң өрт көзүнүн даргазынга ажилдап тургаш, хүндүлүг дышта-нылгаже үнген. Керни Екатерина Михайловна Хову-Аксы №1 ортумаа школазында орус-дыл, литература башкызы бо хүннерге чедир 38 чыл ажыг стажтыг төлөптиг ажилдап чо-руур. Хүндүлүг башкы эне, кырган-ава Нина Канчыр-ооловнаның интернаци-оналчы өг-бүлөзи башкы салгалдыг. 4 уйнукут база уйнуктарының уруглары безин 2 кижиле бар. Уйнуктары Москва база Новосибирск хоорайларда чурт-тап, ажилдап чоруурлар.

Хүндүлүг дыштанылгада хоочун башкым Нина Канчыр-ооловнага школаның 70 чылы-биле база июнь айда мугур 80 харлаан юбилейин тава-рыштыр изиг байырымны чедирип, ам-даа чаагай сеткил-сагыжыңар-биле бисти өөртүп чорууруңарны күзеп, кадыкшылды, өөрүшкүнү, өлчөй-кежикти, узун-назынны сеткилимниң ханызындан күзедим

Шолбанмаа СОЯН.
Хову-Аксы суур

70 харынга

СОЛУНЧУ, ЧОГААЛЧЫ,
ШҮЛҮКЧҮ

Карыма Шыырапович Түлүш Сүт-Хөл кожунунуң Кызыл-Тайга суурга 1949 чылдың июнь 1-де төрүттүнген. Ол школага өөренип турган чылдарында парлалга ажылын сону-ургап эгелзэн.

Кызыл-Тайганың школазын дооскаш, «Тываның аныяктары» солунга хөй чылдарда ажилдаан. Ынчан Карыма боду ышкаш парлалга ажылынга сонуургалдыг уруг-биле доңажы берген. Аныяк душтуу «Ленинчи орук» солунунга ажилдап турган. Өг-бүлө Чадаанага чурттап тургаш, оол-дуг-даа болган. Сөөлүнде Карыма Түлүш «Шын» солунуң тускай корреспондентизи апарган. Ол чогаал, шүлүктөр, чечен чугааларны парлалгага хөйүнү үндүрген. «Иениң буяны» деп тоожуну база бижзэн.

Карыманың чогаадыкчы ажылынга адазы Шыырап Түлүштүн кириген үлүг-хуузу эвээш эвес. Шыырап тыва бижик чок үеде моол бижик-биле күрүнө мурнунга ажилдап чораан бедик мерге-жилдиг удуртукчу. Хөй чылдарда даргалап чораан кижиле болурга, Шыырапты чаңгыс чер-чурттуглары «Эрги Дарга» деп шолга ат тывысканы анаа эвес.

Карыма бо хүннерге чедир чурттап чораан болза, ооң чогаадыкчы ажылы улам-на сайзы-рап, хөй чогаадыкчы ажилдарны бижирип турган. Аарыг-човулаңга туттургаш, аныяк назынында Карыма Бурган ораныңче чораан. Ол чораанга болза, 70 харлаар турган. Карыма Шыырапович Тываның Журналистер болгаш Чогаалчылар эвилелиниң кежигүнү.

Сандю ТЮЛЮШ.

Сүт-Хөл кожун. Кызыл-Тайга суур.

«Хоочураан» айтырыг

БАЖЫҢ ООЧУРУН
МАНАГЗЫНЫП...

Кажан-даа, кайы-даа үеде чурттар бажың-балгат-биле хандырылга эң берге болгаш үе шиитпирлеттинмес айтырыгларның бирээзи деп эки билер мен. Амыдырал-чуртталганы эгелеп чоруур аныяктарга-даа, хар-назыны дөгүй берген хоочуннарда-даа аңгы чурттаар булуң эргежок чугула. Совет үеде оочурга ту-руп алырыңга-ла, бажың ап болурунга идегел тыптып келир, сагыш ажый бээр, оочур база шору чылып турар боор чүве болгай.

Амгы үеде бажың оочуру дээрже шуут «хоочу-раан аарыңның» бирээзи болган. Күш-ажылдың хоочуннарын бажың-балгат-биле хандыраарың дугайында айтырыг база нарыыдаан.

70-80 чылдарда оочурулап каан оочурувус ол-ла хевээр туруп-ла турар. Ону ажы-төлдүң келир үези дээш оочурулап-ла турган болгай. Ам ол уругларыныска бажың-балгат чедишпестээн, боттарыныс-даа бажың чок артар чыгыш назы-харыныс-даа улгадып келди. Бажың оочурулаан-дан бээр ам шуут 30-40 чыл чедер берген. Оочур хөй чылдар эртерге-даа чаңгыс черде турар. Бо туттунуп турар бажыңнарже бичилеп-даа болза, кириптеп арга чок болган чүве-дир аа.

Бажың оочурунда турар улуска бир чылда хөй аал чурттаар чаңгыс улуг каа бажың тудуп бээр арга чок болганы ол ирги бе? Бо чүүлге хамаа-рыштыр кандыг-бир шиитпир үндүрер үе келген боор. Чеже чаңгыс черге тапталып турар бис. Бо чагааны чазак-даа, өске-даа харылап турар даргалар-даа кичээнгейге ап, чогуур шиитпирни үндүрер боор деп идегеп артывыс.

Байыр-оол МОНГУШ,
Күш-ажылдың хоочуну.

Номчукчувустуң айтырыыңа Кызыл хоорайның мэриниң тудуг талазы-биле ора-лакчызы Юрий Ооржакты харыызы мындыг: «Амгы үеде ТР-ниң Тудуг яамызы өскүстөр, эргижирзэн болгаш аварийлиг бажыңнардан фе-дералдыг программа езугаар социал чуртталга бажыңнарының болгаш объектилерни тудуп турар. Социал чуртталга бажыңны оочу-рунда турар хоочуннарда федералдыг болгаш республика программалары чок болганы-биле бажыңнар туттунмай турарының чылдагааны ол. Бо угланышкын-биле ТР-ниң Чазак, Тудуг яамызы болгаш мэрияның талазындан ажилды доктаамал чорудуп турар».

Россия хүнүнге

ЧУРТУВУС-ДАА, РЕСПУБЛИКАВЫС-ДАА БУРУНГААР ХӨГЖҮЛДЕНИ АЛГАН

Даарта, июнь 12-де, чуртувус Россияның хүнү демдег-леп эрттирер. Ооң бүдүүзүнде Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизиниң) Конституциялыг хоойлудурум политиказының болгаш күрүне тургузуунуң талазы-биле комитетиниң кежигүнү Ульяна Байыр-ооловна Монгуш-биле ужурашкыш, кыска чугааны кылган бис.

— Ульяна Байыр-ооловна, силерге Россияның хүнү деп чүл?

— Россияның хүнү дээрге национал чаңгыс демниң хүндүр. Ынчап кээрге хамааты кижилер бүрүзү чурттуң келир үези дээш харысалгалыг болур. Чүгле демниң, бурунгаар чүткүлдүг чон быжыг күрүнени тургузуп, аңаа чурттап, ону камгалап шыдаар.

— Россияны амгы үеде бут кырында быжыг турар деп санаар силер бе?

— Ында кандыг-даа чигзиниң чок. Ийе, харын, бистиң улуг чуртувус 1990 чылдың июнь 12-де бодунуң бот-догунаан чоруун чарлап турда, Россия экономика, а ооң хараазында шериг күчү талазы-биле дыка сулараан турган. Ынчан бот-догунаан чорук дугайында Угуулганы хүлээп алганының чылдагааны-даа ол болган — Россияны бүгү талазы-биле бут кырынга тургузуп, делегейниң шыырак дээн күрүнелериниң санынче катап кирири.

— Сорулга чедип алдынган деп бодаар силер бе?

— 29 чыл иштинде Россия дыка өскерилген. Экономика рынок харылзааларынче шилчезн, чурт хей партиялыг болу берген. Демократия быжыглаттыңан. Хоозуралдың оруктарын эрткеш, каракка көскү депшилгелиг болу бердивис. Ында-мында девискээрлерде чуртталга бажыңнары, социал объектилер — эмнелге, культура, спорт, ниити өөредилге черлериниң оран-савалары хөйү-биле туттунуп турар апарган. Тываны безин көрүңер даан, бурунгаар дыка хөгжүп келген. Үстүнде адааным

объектилер база республикада хөйү-биле ажылгалга кирип турар.

— Ол шын, чурттапчылар база эскерип турар...

— Ажыл-чорудулгам аайы-биле хөй-ле даргалар-биле бола ужурашкыш, чугаалажыр-дыр мен. Республиканың бүгү талазы сайзыралын олар демдег-леп турар. Ол биске өөрүнчүг. Россияның экономиктиг сайзырал сайыды Максим Орешкин баштаан федералдыг даргалар бөлүү чоокта чаа республикага шыырак ажылдааш, чоруттулар. Кызылга эрткен түңнел хуралга кириштим. Аңаа болган тодарагай болгаш ажык чугаа соонда Москвадан боттук дуза ыяап-ла келир-дир деп быжыг түңнелге келдим.

— Ол хуралга Тываже дөмир-орук тудуун база чугаалашкан. Бо төлөвилеп Россия биле Тываны улам чоокшулаштырар боор аа?

— Силерниң чугаанар-биле Россия биле Тыва ийи аңгы күрүне ышкыш кылдыр сагындырар-дыр. Тыва Россияның бүрүн эргелиг бир субъектиси деп чүвени утпаалы. Ынчап кээрге ол бодунуң субъектизиниң хөгжүлдеси дээш база ажылдар апаар. Кажан чурттуң субъектилер дески күштүг турда, чүгле ынчан чурт күчү-күштүг болур.

— Россия күштөлгөн тудум, барыын чурттарның талазындан экономиктиг кызагдаашкыны база дыңзып турар.

— Барыын чурттарга, ылаңгыя Американың Каттышкан Штаттарына, кошкак Россия херек. Америка бодун делегей хартаачызы кылдыр шагда-ла санап алган. Ынчангаш быжыг Россия оларның тергиделинге шап-тараазын болуп турар. АКШ, Европа чурттарының Россияга хамаарыштыр каш чыл бурунгаар кириген экономиктиг кызагдаашкыны улуг когарал чедирбээн. Харын-даа чурттуң улуг-биче болбаазырадылга бүдүрүлгелери улам сайзыраар

арганы алган. Россия дээрге үрдүрүп каан бөмбүк эвес-тир, ону оруктан ыңдыг амыр чайладыр тевери болдунмас. Россия — бодунуң хөй нация демниг чон-биле каастап шиметтинген, быжыгып дыңзаан маны даш! Ооң ат-алдары делегейде катап өскөн...

— ТР-ниң Баштыңы Ш. Кара-оол күрүне эрге-чагыргазының федералдыг органны-биле ажылдап шыдаар кижилер деп чүвени чон билеп турар апарган. Аңаа чөпшээрерилер силер бе?

— Шолбан Валерьевич республиканы баштап келген үезинде федералдыг эрге-чагырга органны-биле чедишкенин ажылдап чоруур. Кызымак ажыл-ижи, командазының ажыл-чорудулгазы үре-түңнелдиг деп чүвени көрүп чор бис. Инвесторлар көвүдээн, үлөтүр бүдүрүлгелери ажылдап эгелээн. Россияның Чазааның деткимчезин республиканың хөй нация чону көрүп, деткип турары өөрүнчүг.

Дээди Хурал республиканың Баштыңы Ш. Кара-оол, Чазаа-биле база бир демниг ажылдап турар. Ону эрге-чагырганың дээди органны-биле демниг хөдөөлишкениннен эскерип болур. Каш чыл дургузунда республиканың социал-экономиктиг болгаш культурлуг хөгжүлдесин магадылаан хоойлу-дүрүмнер республикада элбээ-биле хүлээп алдынган.

— Байырлал бүдүүзүнде республиканың чурттапчы чонунга чүңү күзээр силер?

— Депшилгелиг келир үеге бүзүрелдиг болурун күзээр-дир мен. Чүгле төрзэн чуртунуң патриоту бодунуң харысалгалыг чоруу, бурунгаар көрүжү база сагыш човаашкыны-биле чуртунуң сайзыралына үлүг-хуузу кириер. Ынчангаш чаңгыс чер-чурттугларымга быжыг турушту, ажыл-ижинге, ал-боттарыңа чедишкенин күзедим!

Дээди Хуралдың парлалга албаны.

Авашкыларга

Угбавыс Чечекмаа Бодуй-ооловна Мажаа Чаа-Хольскелде эмчи сетразы болуп ажылдаа-ла, 45 чыл турар. Уруу Надежда Борисовна Уйнукай Барнаулга эртем четкен терапевт эмчи. Авашкыларга Эмчилер таварыштыр байыр чедирип, аас-кежикти, кадыкшылды омакты күзедивис.

Авыралдыг эмчилер — Авашкылар чоргааралыгы. Аалда арткан төрөл чонун. Ава, эне идегели силерде. Ажыл-херээңер бүдүп турзун. Аарыг-аржык ырап чорзун. Чаа-хөлчүлөр — өөрлериңер. Сагыш-сеткилиңер өөртүп. Тээлиде дуңмалар.

**Пиломатериал,
брус, капиталка,
доска, заборная,
прожилины.
Доставка.
Тел. 8-923-383-1575,
8-923-383-4244**

ХОЙ ДҮГҮ
сорттарга ылгав
дугуржулга өзүг
өртөккө хүлээп
өг шывар болгаш
ширтек кылыр кид
орнап ап болу
Хүлээп турар чери
хоорай, Калинин ку
зу, 25, склад №
тел. 8-929-314-64

ИЗВЕЩЕНИЕ

В администрацию муниципального района Чаа-Хольский Республики Тыва поступило заявление от гр. Российской Федерации Тондуп Кежик Романовича о предоставлении земельного участка в аренду на 49 лет из земель сельскохозяйственного назначения для ведения личного подсобного хозяйства, расположенного по адресу: Республика Тыва, Чаа-Хольский район, с. Чаа-Холь, ул. Л. Местечко Кожээлиг с общей площадью 23000 кв. м. с кадастровым номером 17:14:0502002:120 (Постановление об утверждении схемы размещения земельного участка на кадастровом плане территории от 25.03.2019г. № 157).

Лицам, заинтересованным в предоставлении данного земельного участка в аренду, в течение тридцати дней со дня опубликования и размещения в доступном для ознакомления виде на официальном сайте администрации муниципального района Чаа-Хольский Республики Тыва, Чаа-Хольский район, с. Чаа-Холь, ул. Л. Местечко Кожээлиг с общей площадью 23000 кв. м. с кадастровым номером 17:14:0502002:120 (Постановление об утверждении схемы размещения земельного участка на кадастровом плане территории от 25.03.2019г. № 157).

Дата окончания приема заявлений: 11.07.2019г.

Начальник отдела по земельным и имущественным отношениям Х.П. К.

МӨГЕЙИГ

Бистиң эргим, ынак оглувус, акыларының, угбаларының релдиг дуңмазы, дуңмаларының ынак акызы, үш ажы-төбө аказы Монгуш Уян Оолаковичини сөөлгү оруунче угбавыстың дуңмалары Елена Эрес-ооловнаның өг-бүлө Долаана Ооржаковнага, Белекмаа Седи-Базыровнага, Чо Ханын-ооловнага, Чодураа Бегзиенаның өг-бүлөзүңге, күүйлеривиске, чаңгысклассчыларыңа, эш-өөрүңге, Бора-Тай Чыраа-Бажындан кудаларывиска, Кызылдан, Чадаанадан Хөлден, Шемиден, Теве-Хаядан келген төрөлдеривиске, Дагдан, Чыраа-Бажындан ачавыстың дуңмаларыңа, ава-ачаа чаңгысклассчыларыңа, акы-дуңмаларының коллегаларыңа, бүгү чонувуска биске берге үеде моральдыг база материалдыг чедиргениңге черге чедир мөгөйдивис.

Хүндүткел-биле ава-ачазы, акылары, дуңмалары

Вашу рекламу прочтет вся Тува на страницах газеты «ШЫН». «ШЫН» — газета, которая распространяется по всей территории республики. Т: 2-18-10.

солуннун сайтызы: //shyn.ru

электроннуг почтазы: shyntuva@mail.ru; shyntuva@yandex.ru

Неделяның тиражи: 11750 экз
Үндүрүлгениң тиражи: 3900 экз

«ШЫН»

ТУРГУЗУКЧУЗУ:
Тыва Республиканың
Информатизация болгаш
харылзаа яамызы.

Кол редактор В.Э. Чанзан.

Редактор К.К. Монгуш.

Редакцияның болгаш үндүрүкчүнүн
адреси: 667000. Кызыл хоорай,
Красноармейская, 100

РЕДАКЦИЯНЫҢ ТЕЛЕФОННАРЫ: Редактор — 2-01-35.
Редакторнун оралакчызы М.О. Ондар — 2-17-91.
Реклама, чарлал килдизи (С.С. Кужугет) — 2-18-10.
РЕДАКЦИЯНЫҢ КИЛДИСТЕРИ:
Нийтилер-политиктиг болгаш социал айтырыглар (редактору Ш.М. Суван, корр. А.Ч. Чамзырын, корр. А.А. Ондар).
Экономика, үлөтүр болгаш көдээ ажыл-агый (редактору А.Д.Б. Түлүш, корр. Ш.Н. Ховалыг).
Культура, чогаал, медээлер база спорт (редактору А.Н. Соян, корр. В.А. Аймаа).
Очулга (А.К. Ооржак, Р.Д. Демчик, А.А. Лагбы).
Солун чыскаакчылары С.Н. Монгуш, А.К. Ооржак — 2-17-94.
Корректорлар В.О. Куулар, Ч.Н. Мачык — 2-17-94.

Государственное автономное учреждение
Республики Тыва "Издательский дом
"Тыва-медиагрупп".

Харылзаа, информация технология-
лары болгаш массалыг коммуникация-
лар адырынга хайгаарал талазы-биле
федералдыг албанның Тыва Республика
талазы-биле эргелели «ШЫН» солунну
2012 чылдың декабрь 3-те бүртүккөн.
Херечилелдин дугаары — ПИ № ТУ17-
00068.

Солунну «Тываполиграф» КХН-ге парлан
(Кызыл. Шетинкин болгаш Кравченко, 1).
Солунда парлаттыңан материалдарның авторлары
бодалдары редакцияның туружу-биле дүшпөй
болур. Айтылган саннары болгаш өске-даа факты
дыңнадылары дээш авторлар боттары харылаар.
Чагыдылга индекс: хуу кижилерге — П6855,
организацияларга — П6860.
Солун неделяда үш катап үнөр.
Хемчээли 3 парлаар ама.
Номерни парлалгаже дужаганы: график өзүгүр — 18,
херек кырында — 19.00. Солун келбейн баргача 2-18-10
2-18-10 телефонне долгаар.